

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра кримінально-правових дисциплін та судочинства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

зі спеціальності 081 «Право»

Тема: «Захист прав інтелектуальної власності митними органами»

Завідувач кафедри _____ д.ю.н., Пахомов В. В.

Керівник проекту _____ к.ю.н., Золота Л. В.

Виконавець студент групи Юм.з-91с _____ Улізко О. В.

Суми 2020

РЕФЕРАТ

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи складає 115 сторінок. Список використаних джерел включає 82 найменування та розміщений на 8 сторінках.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, дані правові дослідження вже не відображають останніх змін до законодавства, а тому є дещо застарілими. У той же час, важливим є аналіз діяльності митних органів із захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні таких об'єктів через митний кордон України. Потреба дослідження процедури захисту прав інтелектуальної власності митними органами й обумовила обрання теми дослідження.

Питання нормативно-правового регулювання та механізми реалізації захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України досліджували такі науковці та практики як: І. Василенко, Н. Волкова, Є. Додін, В. Дробязко, Р. Еннан, В. Жаровий, Ю. Капіца, І. Коросташова, І. Стрижак, О. Тропіна та ін.

Метою роботи є аналіз правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності митними органами та розгляд проблем щодо його удосконалення та подальшого розвитку.

Досягнення цієї мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- 1) дослідити правові засади захисту прав інтелектуальної власності;*
- 2) розглянути принципи захисту прав інтелектуальної власності митними органами;*
- 3) надати характеристику заходів, застосовуваних митними органами з метою сприяння захисту прав інтелектуальної власності;*

- 4) з'ясувати питання взаємодії митних органів з іншими органами державної влади у сфері захисту права інтелектуальної власності;
- 5) проаналізувати повноваження митних органів зарубіжних країн в сфері охорони та захисту інтелектуальної власності;
- б) визначити напрями вдосконалення механізмів захисту інтелектуальної власності митними органами.

Об'єктом дослідження є правовідносини у сфері захисту прав інтелектуальної власності митними органами.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади та науково-практичні рекомендації щодо правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності митними органами та проблем його удосконалення.

Методи дослідження: методи системно-історичного аналізу – для розгляду еволюції становлення державної політики у сфері захисту прав інтелектуальної власності; методи порівняльного аналізу – при визначенні стану захисту права інтелектуальної власності митними органами в Україні та зарубіжних країнах; методи функціонально-структурного аналізу – при вивченні структури та форм правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності митними органами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що кваліфікаційна робота є дослідженням, у якому запропоновані теоретичні положення та висновки з приводу сучасного стану та напрямків удосконалення захисту прав інтелектуальної власності митними органами.

Основні положення і висновки магістерської роботи можуть бути застосовані в розвитку теорії права інтелектуальної власності, а також використані при вирішенні практичних задач у практиці відповідних державних організацій.

Ключові слова: ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, МИТНІ ОРГАНИ, СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, МИТНИЙ КОРДОН.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ЗАХИСТУ	
ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МИТНИМИ ОРГАНАМИ	
1.1. Правові засади захисту прав інтелектуальної власності.....	8
1.2. Принципи захисту прав інтелектуальної власності митними органами.....	20
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ	
ВЛАСНОСТІ МИТНИМИ ОРГАНАМИ	
2.1. Характеристика заходів, застосовуваних митними органами з метою сприяння захисту прав інтелектуальної власності.....	35
2.2. Взаємодія митних органів з іншими органами державної влади у сфері захисту права інтелектуальної власності.....	53
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ	
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	
3.1. Повноваження митних органів зарубіжних країн в сфері охорони та захисту інтелектуальної власності.....	68
3.2. Напрями вдосконалення механізмів захисту інтелектуальної власності митними органами.....	85
ВИСНОВКИ.....	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	107

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВАСУ – Вищий адміністративний суд України
- ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність
- ЄС – Європейський Союз
- ДСІВ – Державна служба інтелектуальної власності
- КМУ – Кабінет міністрів України
- МК ЄС – Митний кодекс Європейського Союзу
- МК України – Митний кодекс України
- ПІВ – Права інтелектуальної власності
- ПМО – підрозділ митного оформлення
- ПК України – Податковий кодекс України
- РНБО – Рада національної безпеки і оборони
- СБУ – Служба безпеки України
- СП – спеціалізований підрозділ митного органу
- СОТ – Світова організація торгівлі
- УКТ ЗЕД – Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності
- ЦК України – Цивільний кодекс України

ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується посиленням уваги до інтелектуальної власності та, відповідно і до її захисту. В даний час можна стверджувати, що Україна має сучасну правову базу для захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності, яка, як правило, відповідає міжнародним вимогам. Водночас значна кількість контрафактної та фальсифікованої продукції, що продається в Україні, а також обсяг її реалізації завдають значної шкоди не лише економіці, а й іміджу нашої країни. Тому проблема захисту прав інтелектуальної власності митними органами стає все гострішою в останні роки, оскільки ступінь порушення цих прав швидко зростає.

Стан дослідженості теми. Теоретичні та прикладні питання управління інтелектуальною власністю вивчали багато зарубіжних та вітчизняних вчених. Питання нормативно-правового регулювання та механізми реалізації захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України досліджували такі науковці та практики як: І. Василенко, Н. Волкова, Є. Додін, В. Дробязко, Р. Еннан, В. Жаровий, Ю. Капіца, І. Коросташова, І. Стрижак, О. Тропіна та ін.

Проблеми захисту прав інтелектуальної власності митними органами так чи інакше були предметом дисертацій та монографій: Т.В. Корневої «Митний контроль в Україні: організаційно-правові питання» (2003 р.); А. В. Мазура «Організаційно-правові основи митного контролю в Україні» (2004 р.); Ю.М. Дьоміна «Правові принципи організації та здійснення митного контролю в Україні: теоретичні та практичні проблеми» (2006 р.); Д.С. Цаліної «Порядок митного оформлення товарів при перетині митного кордону України» (2009 р.); І.М. Резника «Правове регулювання переміщення товарів через митний кордон

України» (2014 р.); В.В. Белевцевої «Адміністративно-правове регулювання у сфері державної безпеки України» (2015 р.) та ін.

Однак, ряд монографій, наукових публікацій вітчизняних авторів містять переважно фрагментарні та застарілі положення щодо процедури захисту прав інтелектуальної власності митними органами, тому дане питання потребує більш глибокого вивчення, що формує актуальність дослідження.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, дані правові дослідження вже не відображають змін законодавства, що сталися у 2020 році, а тому є дещо застарілими. У той же час, важливим є аналіз діяльності митних органів з захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні таких об'єктів через митний кордон України. Потреба дослідження процедури захисту прав інтелектуальної власності митними органами й обумовила обрання теми дослідження.

Метою роботи є аналіз правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності митними органами та розгляд проблем щодо його удосконалення та подальшого розвитку.

Досягнення цієї мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- 1) дослідити правові засади захисту прав інтелектуальної власності;
- 2) розглянути принципи захисту прав інтелектуальної власності митними органами;
- 3) надати характеристику заходів, застосовуваних митними органами з метою сприяння захисту прав інтелектуальної власності;
- 4) з'ясувати питання взаємодії митних органів з іншими органами державної влади у сфері захисту права інтелектуальної власності;
- 5) проаналізувати повноваження митних органів зарубіжних країн в сфері охорони та захисту інтелектуальної власності;

б) визначити напрями вдосконалення механізмів захисту інтелектуальної власності митними органами.

Об'єктом дослідження є правовідносини у сфері захисту прав інтелектуальної власності митними органами.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади та науково-практичні рекомендації щодо правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності митними органами та проблем його удосконалення.

Методи дослідження. Для вирішення визначених завдань, досягнення мети в науковій роботі використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження, зокрема: методи системно-історичного аналізу – для розгляду еволюції становлення державної політики у сфері захисту прав інтелектуальної власності; методи порівняльного аналізу – при визначенні стану захисту права інтелектуальної власності митними органами в Україні та зарубіжних країнах; методи функціонально-структурного аналізу – при вивченні структури та форм правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності митними органами.

Ступінь вирішення проблеми в дослідженні та практичне значення одержаних результатів: Не дивлячись на наявність значної кількості наукових досліджень з проблематики захисту прав інтелектуальної власності митними органами, все ж залишаються недостатньо висвітленими проблеми взаємодії у сфері захисту прав інтелектуальної власності митними органами, зокрема напрямів та шляхів удосконалення даної взаємодії у відповідності до сучасних світових тенденцій, що обумовлює необхідність подальшого дослідження.

Дана робота є комплексним та узагальненим дослідженням, у якому запропоновані теоретичні положення та висновки з приводу сучасного стану та напрямків удосконалення захисту прав інтелектуальної власності митними органами.

Основні положення і висновки магістерської роботи можуть бути застосовані в розвитку теорії права інтелектуальної власності, а також використані при вирішенні практичних задач у практиці відповідних державних організацій.

Обсяг і структура магістерської роботи визначається її метою і завданнями. Робота складається із вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел, який включає монографії, наукові праці, кандидатські роботи, наукові видання, посібники. Повний обсяг роботи становить 115 сторінок, обсяг основного тексту - 106 сторінок, список використаних літературних джерел - 8 сторінок, 82 найменування.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МИТНИМИ ОРГАНАМИ

1.1. Правові засади захисту прав інтелектуальної власності

Надійний захист авторських і суміжних прав, з одного боку, і досить широка можливість доступу зацікавлених осіб до досягнень літератури і мистецтва, з іншого, можливі тільки за умови ефективного забезпечення правових норм міжнародного та внутрішньодержавного права. Закони кожної окремої держави регулюють, як правило, дії, що здійснюються тільки на території цієї держави. З метою забезпечення захисту інтелектуальної власності своїх громадян, зарубіжні держави запровадили міжнародний захист прав інтелектуальної власності. Сформована в світі система міжнародних відносин в галузі охорони інтелектуальної власності, об'єднана в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності [10, с. 25].

Необхідність ефективної міжнародної охорони інтелектуальної власності призвела до створення системи органів з охорони інтелектуальної власності. Основними елементами такої системи є Всесвітня організація інтелектуальної власності та Всесвітня торгова організація. Участь конкретних держав та їх правоохоронних органів у створенні міжнародної системи охорони інтелектуальної власності вимагає гармонізації їх законодавства з відповідними міжнародними нормами в цій галузі.

Як правильно зазначив О.П. Гребельник, особливості правового захисту промислової власності як частини системи прав інтелектуальної власності мають на меті сформулювати єдині підходи до захисту винаходів, корисних моделей, промислових зразків, торгових марок, сортів рослин, інформації про географічне походження, топографій інтегральних мікросхем, торгових марок,

фірмових найменувань, таємниці виробництва та запобігання недобросовісній конкуренції [15, с. 21].

Джерелами міжнародно-правового регулювання охорони та захисту прав інтелектуальної власності є угоди, прийняті Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, які визначають обов'язкові стандарти охорони інтелектуальної власності для всіх країн-учасниць. До таких традиційно відносяться: Бернська конвенція про захист літературних та художніх творів 1971 р., Всесвітня конвенція про авторські права 1952 р., Женевська конвенція про захист виробників фонограм від незаконного відтворення, Римська конвенція про захист виконавців, виробників та фонограм та органів мовлення 1961 р. та деякі інші конвенції.

Крім того, питання застосування права на зберігання цифрових творів, обмеження прав на використання цифрових технологій і технологічних заходів з їх охорони, регулюється Міжнародною угодою про авторське право і Міжнародною угодою про виконання і фонограми, які були прийняті в грудні 1996 року на дипломатичній конференції, що проходила під егідою Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

До правових джерел охорони промислової власності в міжнародному праві традиційно відносять: Гаазьку угоду про міжнародну реєстрацію промислових зразків 1925 року, Мадридську угоду про міжнародну реєстрацію знаків 1891 року, Паризьку конвенцію про охорону промислової власності 1883 року, Ніццьку угоду про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків 1957 року, та ін.

Один з новітніх міжнародних джерел в галузі охорони і захисту прав інтелектуальної власності була укладена в 1994 році – угода ТРІПС, яку було прийнято в якості елемента ГАТТ в результаті Уругвайського раунду переговорів з багатосторонньої торгівлі в рамках Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) [21, с. 38].

I.O. Мікульонок вказує, що Україна ратифікувала наступні Конвенції в галузі захисту прав інтелектуальної власності:

1. Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів від 24 липня 1971 р.;
2. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури від 31 січня 1981 р.;
3. Всесвітню конвенцію про авторське право від 06 вересня 1952 р.;
4. Гаазьку угоду про міжнародну реєстрацію промислових зразків від 28 листопада 1960 р.;
5. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право від 20 грудня 1996 р.;
6. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми від 20 грудня 1996 р.;
7. Договір про закони щодо товарних знаків від 27 жовтня 1994 р.;
8. Договір про патентне право від 01 червня 2000 р.;
9. Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 р.;
10. Конвенцію про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 р.;
11. Конвенцію про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм (Женевська конвенція) від 29 жовтня 1971 р.;
12. Мадридську угоду про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 р.;
13. Міжнародну конвенцію з охорони нових сортів рослин від 2 грудня 1961 р.;
14. Ніццьку угоду про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків від 15 червня 1957 р., переглянута 14 липня 1967 р.;

15. Паризьку конвенцію про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р.

На думку автора, з якою слід погодитися, значна частина міжнародних договорів стала основою для формування вітчизняної системи правового регулювання сфери охорони та захисту прав інтелектуальної власності [28, с. 17].

Активний законотворчий процес у сфері права інтелектуальної власності розпочався у 1991 році, і 15 грудня 1993 року Верховна Рада України прийняла три закони України про промислову власність, зокрема «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» та «Про охорону прав на промислові зразки».

З прийняттям Основного закону Української держави - Конституції України 28 червня 1996 р. - було встановлено правову основу для розвитку творчості та захисту результатів такої діяльності: свобода літературної, художньої та технічної творчості, а також охорону прав інтелектуальної власності. У статті 41 Конституції України зазначено, що кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном, результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності. Відповідно до статті 54 Конституції України, кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної та творчої діяльності. Ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, якщо це не передбачено законом. [33].

Основним джерелом прав інтелектуальної власності в Україні є Цивільний кодекс України. Зокрема, четверта книга Цивільного кодексу України містить загальні та спеціальні норми з права інтелектуальної власності: поняття, співвідношення прав інтелектуальної власності та майнових прав, перелік об'єктів та суб'єктів прав інтелектуальної власності, підстави виникнення, використання, строки дії, наслідки порушення прав інтелектуальної власності, поняття її охорони та ін. [78]

О.М. Тропіна вказує, що у систему джерел права інтелектуальної власності, крім Цивільного кодексу України, входять: Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», Закон України «Про охорону прав на сорти рослин», Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів».

Крім Цивільного кодексу України, авторське і патентне право регулюються Кримінальним кодексом України та Кодексом України Про адміністративні правопорушення, які передбачають відповідальність за порушення авторських і патентних прав. Їх регулювання також передбачено Цивільним процесуальним кодексом України, Господарським кодексом України, Господарським процесуальним кодексом України, Митним кодексом України [74, с. 14].

За останнє десятиліття законодавство України в галузі інтелектуальної власності дуже активно розроблялося і досягло такого рівня, що необхідна його класифікація. Певну класифікацію для зручності використання запропонувала Державна служба інтелектуальної власності України. Зокрема, пропонується поділити нормативні акти на такі групи: Законодавство України із загальних питань у сфері інтелектуальної власності; Авторське право та суміжні права; Винаходи, корисні моделі та промислові зразки; інноваційні пропозиції; Сорти рослин; Топографія інтегральних мікросхем; Знаки для товарів та послуг; Географічні зазначення місць походження товарів; Комерційне найменування; комерційна таємниця; Інновації та передача технологій; Захист прав інтелектуальної власності; Судова експертиза у сфері інтелектуальної власності; Наукова діяльність у галузі інтелектуальної власності; Міжнародні договори України в галузі інтелектуальної власності; Адаптація українського

законодавства до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності [61, с. 158].

Слід зазначити, що в результаті імплементації міжнародних нормативних актів (договорів, угод тощо) українське законодавство суттєво наблизило національне поле захисту та захисту прав інтелектуальної власності до міжнародних стандартів, і Україна стабільно демонструє позитивні тенденції в цьому напрямку. Однак Україні ще потрібно пройти довгий шлях у цій галузі на законодавчому та державному рівні.

На переконання П.В. Пашка, статистика показує тенденцію до постійного збільшення числа патентних заявок в різних країнах. Отже, патентний захист стає стратегічною метою як для окремих компаній, так і для держави в цілому. Сьогодні лідерами в області патентування є США, Західна Європа і Японія. Наприклад, на Японію і Німеччину в даний час припадає понад 60% світових патентів. У той же час, цінність патентного захисту варіюється від галузі до галузі [52, с. 145].

Враховуючи, що США на сучасному етапі є не тільки провідною країною у формуванні міжнародної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності, а й лідером у галузі патентування, видається очевидним, що необхідно вивчити досвід цієї держави в галузі правового регулювання охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Для цього доцільно провести порівняльний аналіз вітчизняного законодавства та законодавства США.

Зокрема, Г.О. Швець відзначає, що в США провідні компанії намагаються отримати патенти для того, щоб: блокувати конкуренцію; отримувати роялті; зміцнювати свої позиції лідерів; впроваджувати крос-ліцензування; активно просувати свою продукцію на ринок. У цих умовах патентування виконує дві основні функції: 1) оборонну, спрямовану на захист завойованих сегментів ринку від конкурентів; 2) агресивну, спрямовану на завоювання нових сегментів ринку [81, с. 126].

У зв'язку з цим автор вказує, що в США з 1952 року діє Патентний закон, що поширює охорону на винаходи, промислові зразки і сорти рослин. Крім того, розділ 35 Зводу законів США «Патенти» є великим федеральним законом, в який включені норми, деякі аналоги яких представлені в українському законодавстві – закони «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», Цивільний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Митний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Згідно із законодавством США, об'єктами винаходу можуть бути нові і корисні процеси, способи, технології, машини, склади матеріалів, вироби та удосконалення (способи, машини, вироби, матеріали) [81, с. 127]. Відповідністю даної норми в українському законодавстві можна вважати пункт 2 статті 459 Цивільного кодексу України, який встановлює, що об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина та ін.) або процес у будь-якій області техніки, а також пункт 2 статті 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», згідно з яким об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин і ін.) та процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту або технологічного процесу [64].

Значна увага в законодавстві США приділяється визначенню критеріїв патентної придатності винаходів. Зокрема, §§102-103 Закону США «Про патенти» визначає умови або вимоги до винаходів: технічне рішення повинно містити новизну, неочевидність і корисність. Особа не має права на отримання патенту, якщо винахід був відомим або використовувався іншими особами в Сполучених Штатах або запатентовано і опубліковано в Сполучених Штатах або інших країнах до того, як заявник патенту зробив своє відкриття.

Цікавим критерієм є неочевидність винаходу, заявлена в законодавстві США. Суть цього критерію полягає в тому, що винахід не повинен бути очевидним для фахівця в конкретній області на момент отримання патенту. Законодавство США містить спеціальну процедуру визнання винаходу «неочевидним» для так званих «комбінованих патентів» – винаходів, що містять раніше відомі елементи. Законодавство України не передбачає застосування такого критерію, як неочевидність [81, с. 127].

Сучасне українське цивільне законодавство не використовує поняття «критерій» і, відповідно, не передбачає переліку таких критеріїв і не розкриває їх сутності. Стаття 459 Цивільного кодексу України встановлює умови придатності винаходу. Серед них - новизна, винахідницький рівень і придатність до промислового використання. Це положення також дублюється в Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (стаття 7). На відміну від законодавства США, закони України містять лише вказівку на умови придатності винаходу, а порядок визначення відповідності винаходів таким критеріям залишається поза сферою правового регулювання, що негативно позначається на національній практиці прийняття рішень про видачу патентів.

Як в Україні, так і в США, термін дії патенту на винахід становить 20 років і враховується з дати подання заявки (стаття 6 (п. 4) Закону). Стаття 465, п. 3 Цивільного кодексу України стверджує, що строк дії виключних прав інтелектуальної власності на винахід закінчується через 20 років, вирахований з дати подання заявки на винахід.

Процедура визначення статусу винаходу як офіційного є більш досконалою та прозорою в американському законодавстві, на відміну від українського. У США винахідник краще захищений законом - його вважають основним власником патентних прав.

Роботодавець володіє винаходом працівника, якщо працівник уклав угоду про передачу винаходу роботодавцю. Отже, передача патентних прав працівниками своїм роботодавцям регулюється договірним законодавством США. В Україні відносини щодо офіційної інтелектуальної власності регулюються на користь роботодавця: права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, спільно належать працівникові та юридичній чи фізичній особі, у якій працівник працює, якщо інше не передбачено договором (ст. 429 Цивільного кодексу України). Тільки особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт належать працівникові, який його створив. Подібні норми запроваджені Цивільним кодексом України щодо об'єктів права інтелектуальної власності, створених на замовлення (ст. 430 ЦК України) [39, с. 81].

Як і українське законодавство (статті 12-15 Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»), законодавство США встановлює вимоги до форми подання (письмово), сплати мита тощо (глава 11 Патентного закону США). Відповідно до законодавства США заявка повинна містити опис, креслення та присягу (розділ 111 (п. 2) Патентного закону); відповідно до українського законодавства - заявку на патент на винахід, опис, формулу, креслення винаходу, анотацію (стаття 12, п. 5 Закону «Про захист прав на винаходи та корисні моделі»). Тому українське законодавство містить більше формальностей, які ускладнюють процес подання заявки.

Порядок отримання патенту в Україні регулюється в розділі IV Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі». Для отримання патенту зацікавлена особа подає заяву до Державної служби інтелектуальної власності за встановленою формою та низкою необхідних документів. Як і в США, заявка в Україні проходить два етапи: перший - це формальний огляд, який передбачає перевірку повноти, правильності проекту, наявності підписів,

печаток тощо; далі - кваліфікаційна експертиза, завданням якої є перевірка відповідності заявленого винаходу умовам патентоспроможності.

Отримання патенту на винахід в Україні є більш складним процесом, ніж отримання патенту на корисну модель. Це пов'язано із скороченою процедурою видачі патентів на останні, адже рішення про видачу патенту приймається після формальної експертизи та позитивних результатів. Державна служба інтелектуальної власності підтвердить новизну та промислову придатність промислового зразка чи корисної моделі, якщо заявка пройде офіційну експертизу з позитивним результатом. Термін дії патенту починається з моменту прийняття належним чином оформленого запиту на експертизу, тобто з часу офіційного розгляду. Якщо заявник не подає заявку на розгляд справи протягом 3 років, заява вважається відкликаною. За результатами експертизи заявка по суті відхиляється або приймається рішення про видачу патенту, що визначає подальшу публікацію, реєстрацію та видачу патенту [30, с. 58].

Як зазначає Л.В. Гуцаленко, до набрання чинності Цивільним кодексом України від 16 січня 2003 року в Україні існував інститут так званого декларативного патенту на винахід. Законом України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» встановлено, що у разі позитивного результату експертизи заявки на місцеву новизну видається деклараційний патент на винахід. На вимогу будь-якої особи та за наявності документа про сплату мита за проведення кваліфікаційної експертизи Державна служба інтелектуальної власності проводить кваліфікаційну експертизу винаходу, в ході якої перевіряє відповідність заявленого винаходу умовам придатності, та приймає рішення про видачу або відмову у видачі патенту строком на 6 років. Згідно з нововведенням Цивільного кодексу України, з 1 січня 2004 року Державна служба інтелектуальної власності не приймає заявки на видачу таких патентів. Тепер патент на винахід видається після проведення державної науково-технічної

експертизи, яка дозволить відновити нещодавно втрачений авторитет запатентованого винаходу.

Якщо процедура отримання патенту в США триває приблизно 2 роки, то в Україні цей термін більше. Основним недоліком Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» є відсутність чітко визначених строків для кожного з етапів розгляду заявки. Терміни розгляду заявки на винахід можна розділити на три етапи: перший етап - подача заявки до початку проведення експертизи по суті (близько трьох років); другий - розгляд по суті і прийняття рішення за заявкою (один рік); третій - видача патенту або оскарження рішення про відмову в його видачі (два роки). Загалом, заявка може бути розглянута на термін до 6 років. Таким чином, Україна вибрала досить складний, тривалий і перевантажений формальностями спосіб розгляду заявки [17, с. 422].

А.Барміна вказує, що Глава 29 Закону США «Про патенти» визначає засоби захисту прав у разі порушення патенту. Власник порушеного патенту може скористатися наступними засобами судового захисту: попередньою і постійною судовою заборною; грошовою компенсацією, яка зазвичай відповідає упущеній вигоді, встановленій або можливій оплаті за використання патенту і відрахування відсотків; прогресивною компенсацією; прокурорським збором.

Значним досягненням патентного права США є визначення способів вимірювання грошової компенсації за неправомірне використання патенту. Два таких традиційних методи - компенсація упущеної вигоди і оплата за використання патенту. Метод вимірювання упущеної вигоди застосовується, якщо патентовласник і порушник конкурують на одному і тому ж ринку. Компенсація не може бути меншою за розумну плату за використання патенту. Отже, потерпіла сторона має право на отримання компенсації за упущену вигоду у зв'язку зі зменшенням обсягів продажів, падінням цін і зростанням витрат, довівши ці причини збитків. Правило перегляду всіх обставин справи

для прийняття рішення про виплату компенсації було сформульовано верховним суддею митних і патентних апеляцій Мерлі у справі Panduit Corp. V. Stahlin Bros. Fibre Works Inc. і передбачає, що для отримання компенсації прибутку від продажу, яка мала б місце за відсутності порушення, патентовласник має довести: наявність попиту на запатентований винахід; відсутність аналогів винаходу, права на які були порушені; виробничі і ринкові можливості для задоволення попиту; сума прибутку, яку він отримав би [4].

Для порівняння: стаття 34 (п. 2) Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» зазначає, що у разі порушення патенту правовласник має право вимагати припинення такого порушення, компенсації та відновлення порушених прав. Відповідно до статті 432 Цивільного кодексу України введені додаткові заходи щодо судового захисту. Відповідно, у разі порушення прав інтелектуальної власності суд може прийняти рішення: негайно вжити заходів щодо запобігання порушенню прав інтелектуальної власності та збереженню доказів; припинення пропуску товарів через митний кордон України, ввезення чи вивезення яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обігу товарів, які були виготовлені або введені в цивільний обіг з порушенням прав інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обігу матеріалів та інструментів, які в основному використовуються для виробництва товарів з порушенням прав інтелектуальної власності; застосування одноразового штрафу замість компенсації за незаконне використання об'єкта прав інтелектуальної власності; публікація в засобах масової інформації відомостей про порушення прав інтелектуальної власності та змісту судового рішення про таке порушення [78].

1.2. Принципи захисту прав інтелектуальної власності митними органами

Аналіз правових норм показує, що здійснення порушення прав інтелектуальної власності можливе:

- у формі дій (посягання на права інтелектуальної власності);
- у формі бездіяльності (невизнання прав інтелектуальної власності органами, які у встановлених законом випадках повинні узаконити результати інтелектуальної та творчої діяльності);
- у змішаній формі (невизнання прав інтелектуальної власності з подальшим незаконним використанням одним і тим же суб'єктом результатів чужої інтелектуальної або творчої діяльності).

Порушенням прав інтелектуальної власності визнається також ввезення на митну територію України продукції (товарів), в яких використовуються об'єкти прав інтелектуальної власності, що охороняються на території України, без дозволу суб'єкта прав інтелектуальної власності, в порушення цього права, незалежно від того, охоронялися ці об'єкти або охороняються в країнах походження чи ні.

В умовах темпів інформатизації сучасного світу, що прискорюються і глобалізації інформаційного простору, особливої актуальності набуває ефективна і якісна система охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Закріплення авторських прав на створений об'єкт інтелектуальної власності охоронним документом дозволяє правовласнику отримувати дохід або інші вигоди, для яких такий об'єкт був створений. Однак, документування прав інтелектуальної власності також означає, що інформація про створений об'єкт інтелектуальної власності стає загальнодоступною, тобто її може використовувати будь-хто, в тому числі і недобросовісні конкуренти. Для правовласника це означає щонайменше матеріальні збитки та моральну шкоду.

Для запобігання подібним ситуаціям була створена система захисту та забезпечення захисту прав інтелектуальної власності для їх вирішення на користь правовласника.

Під системою захисту та охорони прав інтелектуальної власності розуміють сукупність взаємопов'язаних правових норм щодо створення та використання об'єктів інтелектуальної власності, сукупність заходів щодо визнання та відновлення прав інтелектуальної власності у разі їх порушення та органи для реалізації цих заходів.

В даний час розвиток системи захисту та захисту прав інтелектуальної власності демонструє такі тенденції:

- нові об'єкти та нетрадиційні сфери застосування результатів інтелектуальної діяльності охоплюються системою захисту прав інтелектуальної власності;

- посилення та запровадження більш жорсткого режиму правового захисту та охорони інтелектуальної власності;

- спрощення процедури отримання правового захисту інтелектуальної власності;

- лібералізація відносин з точки зору використання результатів інтелектуальної діяльності, що фінансується з державного бюджету та спеціальних цільових фондів;

- розвиток міжнародного співробітництва у галузі захисту прав інтелектуальної власності в умовах економічної глобалізації.

Ефективність функціонування системи охорони і захисту прав інтелектуальної власності залежить від чіткої і стратегічної спрямованості всіх правових норм і заходів щодо регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, а також на визнання і відновлення прав інтелектуальної власності у разі їх порушення. Ця умова може бути виконана тільки в тому випадку, якщо визначено перелік основоположних принципів, тобто принципів охорони і

захисту прав інтелектуальної власності та їх суворого дотримання. Це створить основу для координації дій всіх суб'єктів, уповноважених на охорону і захист прав інтелектуальної власності, контролю за ними, а також послідовності виконання ними своїх функцій.

Для розуміння, формулювання і систематизації принципів охорони і захисту прав інтелектуальної власності, необхідно виходити з того, що система охорони і захисту прав інтелектуальної власності складається із сукупності трьох взаємопов'язаних елементів: правових норм, що регулюють відносини щодо створення і використання об'єктів інтелектуальної власності; заходів, спрямованих на визнання і відновлення прав інтелектуальної власності в разі їх порушення; а також органів, що здійснюють такі заходи.

Принцип є основною основою функціонування будь-якої соціальної системи (в тому числі і правової), вплив якого поширюється на всі елементи цієї системи і визначає їх характерні риси. Принципи не завжди мають нормативну основу, але характер правових норм, заходів і діяльності органів, що здійснюють ці норми і заходи, може бути визначений виходячи з принципів, на яких ґрунтується правопорядок.

Водночас, у правовій системі України існують групи принципів, розгляд яких сприятиме кращому розумінню та систематизації принципів охорони та захисту прав інтелектуальної власності, оскільки перші є відправною точкою для формування останніх.

Хоча національне законодавство України чітко не визначає принципів захисту та забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, це можна зробити з аналізу законодавства, яке визначає загальні принципи захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності. Такі основні принципи в основному містяться в Конституції України, яка проголошує, що кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном, результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності, права власності є недоторканими;

і що використання власності не може завдати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, навколишньому середовищу та погіршувати природні якості землі [22]. Ці постулати мають аксіоматичний характер для забезпечення захисту та збереження прав інтелектуальної власності. Суть їх полягає у встановленні основних правил захисту та охорони: запобігання порушенню прав інтелектуальної власності. Остання позиція (щодо безпечного використання інтелектуальної власності) має попереджувальний характер по відношенню до споживачів результату інтелектуальної діяльності, тобто забезпечує зворотний зв'язок в системі «виробник – споживач».

Крім вищеназваних загально правових, а разом з тим і конституційних, принципів верховенства права, єдності прав і обов'язків суб'єктів суспільних відносин, переважання прав і свобод людини над правами держави, гарантії прав і свобод громадян, взаємної відповідальності держави і особистості, ми пропонуємо виділити наступні принципи охорони та захисту прав інтелектуальної власності: принцип гарантування права на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; принцип захисту інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності; принцип забезпечення охорони інтелектуальної власності державою; принцип недоторканності прав інтелектуальної власності; принцип домінування громадських інтересів при використанні прав інтелектуальної власності (тобто використання інтелектуальної власності не може завдати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршити екологічну ситуацію і природні якості земель). Зазначені конституційні положення також стали базовими для конкретизації принципів охорони та захисту прав інтелектуальної власності в інших галузях правового регулювання, зокрема в галузі патентного права.

Ми підтримуємо ідею виділення наступних принципів охорони і захисту прав інтелектуальної власності:

- територіальний принцип, який означає, що патент видається відповідно до національного законодавства і всі суміжні права географічно обмежені кордонами країни або регіону;

- принцип критеріальної вибірковості, згідно з яким правова охорона надається тільки тим об'єктам інтелектуальної власності, які офіційно визнані патентоспроможними на підставі критеріїв новизни, неочевидності та промислової придатності;

- принцип «патентної чистоти» - об'єкти промислової власності повинні використовуватися без порушення патентних прав інших осіб;

- принцип виключного права - патентовласник визнається володарем виключного права на використання запатентованих об'єктів інтелектуальної власності, а за порушення цих прав встановлюються санкції;

- принцип узгодження інтересів патентовласників і суспільства в цілому, заснований на введенні винятків зі сфери патентної монополії, що диктуються суспільними потребами [2].

Конституційні положення знайшли свій подальший розвиток у Цивільному кодексі України. Крім загальних конституційних принципів, зокрема таких, як недоторканність прав інтелектуальної власності, в Цивільному кодексі України відображені й інші принципи охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Цей кодифікований закон встановлює принцип співвідношення прав інтелектуальної власності та майнових прав, згідно з яким право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать один від одного; принцип виключного права правовласника на використання об'єкта інтелектуальної власності та недопущення його неправомірного використання; принцип відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності; принцип судового захисту прав інтелектуальної власності [98]. Цивільний

кодекс України розкриває та деталізує зміст конституційних положень, які є базовими для здійснення охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

На наш погляд, на відміну від Цивільного кодексу України, Кримінальний кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення не стільки розкривають зміст конституційних норм щодо принципів охорони та захисту прав інтелектуальної власності, скільки забезпечують реалізацію цих принципів. Зокрема, принципи гарантування прав і свобод громадян; забезпечення захисту інтелектуальної власності державою; недоторканності прав інтелектуальної власності; взаємної відповідальності держави і особистості; невідворотності відповідальності за провину; презумпції невинності при визначенні вини особи.

Забезпечення реалізації зазначених принципів здійснюється шляхом встановлення кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення авторських і суміжних прав; порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної схеми, сорт рослини, незаконний збір і розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю, що містять відомості, що відносяться до об'єктів інтелектуальної власності; незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва.

Аналогічне завдання - забезпечення реалізації принципів охорони та захисту прав інтелектуальної власності - здійснюється положеннями Митного кодексу України шляхом встановлення особливостей митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти прав інтелектуальної власності. Зазначені особливості передбачають ведення митного реєстру товарів, які є об'єктами прав інтелектуальної власності, призупинення митного оформлення таких товарів, прийняття рішення про знищення цих товарів за підозрою в порушенні прав інтелектуальної власності, зміну маркування на товарах та їх упаковці з метою усунення ознак порушень або продовження

митного оформлення в установленому порядку після узгодження протиріч між правовласником прав інтелектуальної власності та правовласником товарів.

Виходячи з їх змісту, ми пропонуємо сформулювати наступні принципи охорони та захисту прав інтелектуальної власності:

- принцип пріоритету прав та інтересів суб'єктів переміщення об'єктів інтелектуальної власності через митний кордон над правами та інтересами держави, що випливає зі змісту пункту 4 статті 3 Митного кодексу України;

- принцип централізованого контролю за дотриманням прав суб'єктів інтелектуальної власності, сутність якого проявляється у створенні та використанні митного реєстру;

- принцип ініціативності правовласника, який полягає в тому, що переважна кількість заходів щодо захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України здійснюється на його прохання. Винятком з цього правила є можливість призупинення митного оформлення товарів з ініціативи митниці за умови наявності виключного переліку підстав, визначених Кабінетом Міністрів України, вважати, що права інтелектуальної власності можуть бути порушені в результаті переміщення через митний кордон.

Даний перелік принципів не претендує на вичерпний характер, оскільки при більш детальному розгляді положень Митного кодексу України можна вивести інші принципи охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Відправною точкою для їх формулювання могли б стати принципи діяльності державних органів, що здійснюють державну митну справу і визначені в Митному кодексу України. Але сьогодні вітчизняне законодавство не декларує таких основоположних положень. Маючи це на увазі, П. В. Пашко вважає за доцільне визначити принципи діяльності цих органів, подібно до того, як вони визначені в законах України «Про державну службу України», «Про

Національну поліцію», «Про Державну прикордонну службу України» та ін., і закріпити їх у Розділі XX Митного кодексу України.

З огляду на той факт, що національне законодавство визначає ввезення та вивезення товарів, маркованих знаком для товарів та послуг, як окреме використання знака для товарів та послуг, для яких необхідна згода власника сертифіката на знак для товарів та послуг є підстави вважати, що в Україні діє національний принцип вичерпання прав. У той же час, наразі не існує усталеної практики, яка чітко вказувала б на застосування національного принципу вичерпання прав в Україні. Невідповідність положень українського Закону «Про охорону прав на товарні знаки для товарів і послуг», який не дозволяє чітко тлумачити принцип вичерпання прав на торговельну марку в Україні в поєднанні з митним законодавством, що захищає власників торгових марок від несанкціонованого ввезення, суттєво послаблює механізм захисту права інтелектуальної власності на торгові марки. Це також призводить до проблем із митним оформленням відповідних товарів особами, які не мають дозволу виробника чи власника торгової марки [21, с. 65].

Крім того, визначення принципів захисту та захисту прав інтелектуальної власності відбувалося на рівні світового співтовариства та було закріплено в міжнародних нормативних актах. У той же час, засновані на меті охорони та захисту прав інтелектуальної власності, міжнародні правила розрізняють принципи охорони та принципи захисту прав інтелектуальної власності. Тобто мета охорони та забезпечення прав інтелектуальної власності є основним критерієм для визначення різниці між власне охороною та захистом, а отже - скласти перелік принципів, згідно з якими здійснюється охорона прав інтелектуальної власності та принципи, які складають основу захисту прав інтелектуальної власності.

На переконання І.О. Мікульонка, метою правової охорони прав інтелектуальної власності є активізація правового механізму правового

попередження можливості використання результатів інтелектуальної діяльності третіми особами в комерційних цілях. Захист прав інтелектуальної власності здійснюється в адміністративному та судовому порядку з метою відновлення становища власників прав інтелектуальної власності у разі порушення таких прав [28, с. 113].

Враховуючи вищевикладене, ми опишемо принципи охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що декларуються в міжнародних нормативних правових актах.

Паризький акт від 24 липня 1971 р., доповнений 2 жовтня 1979 р. Бернською конвенцією про захист літературних та художніх творів, є одним з міжнародних документів, що визначають принципи захисту інтелектуальної власності. У ньому зазначено, що принципами захисту прав інтелектуальної власності є принципи «національного режиму», «автоматичної охорони», «незалежності охорони» та «презумпції авторства». Відповідно до принципу національного режиму, охорона творів як об'єктів, створених в одній із договірних держав Конвенції, здійснюється в інших договірних державах на тому ж рівні і в тій же мірі, що і в цій же країні. Це означає, що кожна договірна держава надає громадянам інших договірних держав принаймні ті самі авторські права, що і її власним громадянам. Проблеми, пов'язані з використанням авторських прав інтелектуальної власності, будуть вирішуватися відповідно до законодавства країни-учасниці, на території якої вони публікуються, публічно виконуються, транслюються тощо. Імпорт іноземного права у відносини авторського права всередині країни не дозволяється: авторське право конкретної договірної держави поширюється на всі твори, що використовуються на її території, незалежно від того, де ці твори були створені [51].

І.О. Харитонов вірно вказує, що принцип автоматичного захисту означає, що охорона об'єктів інтелектуальної власності здійснюється автоматично і не

обмовляється формальними умовами реєстрації, депонування тощо. Авторське право не вимагає яких-небудь попередніх формальностей для використання і виникає автоматично в момент запису твору в матеріальному вигляді (для громадян країн-учасниць конвенції) або першої публікації (для творів, опублікованих в цих країнах іноземними авторами).

Відповідно до принципу незалежності охорони, право інтелектуальної власності та їх реалізація не залежить від наявності правової охорони в країні походження твору. Цей принцип не поширюється на твори, охорона яких у країні походження твору вже закінчилася. Принцип презумпції авторства означає, що за відсутності доказів протилежного, автор розглядається як особа, ім'я чи псевдонім якої вказано на обкладинці книги. Авторство твору базується на законодавчих положеннях країни походження [59, с. 81].

Принципи захисту інтелектуальної власності в галузі промислової власності, включаючи торгові марки, були встановлені Паризькою конвенцією про захист промислової власності від 20 березня 1883 р., доповненою зокрема, Стокгольмським актом, прийнятим 26 березня 1970 р., яка набрала чинності для України 25 грудня 1991 року. Документ розкриває зміст принципу формальної взаємності: держави взаємно забезпечують не рівність конкретних прав, а рівність іноземців у правах з місцевими громадянами. Іноземці мають ті самі права, що й їхні громадяни. Цей принцип зберігає національний режим держав-членів Паризької конвенції.

Принцип традиційного захисту торгової марки в незмінному вигляді (*telle quelle*) важливий для збереження оригінального типу торгової марки, незалежно від території, на якій учасник конвенції продає товар, позначений цією інтелектуальною власністю. Його суть полягає в тому, що кожна торгова марка, зареєстрована належним чином у країні походження товару, може бути заявлена в інших договірних державах і захищена в тій формі і в тому вигляді, в яких вона знаходиться [50].

Логічним продовженням принципу конвенційної охорони є принцип традиційного пріоритету торгової марки. На думку Л.Р. Прус, яку слід підтримати, це означає, що особа, яка подала заявку на реєстрацію торгової марки в одній із договірних держав Конвенції, також має пріоритет в інших договірних державах, тобто ця особа має переважне право реєстрації своєї торгової марки протягом шести місяців і в інших країнах-учасницях. Підставою для здійснення права пріоритету є правильно оформлена заявка, яка вже подана в одній із країн-учасниць. Заявник не зобов'язаний подавати заявку на товарний знак одночасно у всіх країнах, в яких він бажає отримати правовий захист.

Останнє з вищезазначених положень детально викладено в принципі незалежності національної реєстрації товарних знаків. Після реєстрації в одній із держав-членів вона стає незалежною від можливої реєстрації торгової марки в будь-якій країні, включаючи країну походження. Призупинення або скасування реєстрації торгової марки в одній із країн-учасниць, таким чином, не впливає на дійсність реєстрації торгової марки в інших країнах-учасницях [65].

Іншим міжнародно-правовим актом про захист прав інтелектуальної власності є Римська конвенція про захист виконавців, виробників фонограм і організацій ефірного мовлення від 26 жовтня 1961 р. Конвенція проголошує принцип національного захисту, що означає, що національне законодавство кожної договірної держави встановлює правові норми щодо захисту виконавців стосовно виступів, трансляцій чи перших записів, виробників фонограм, перших записів чи перших публікацій та мовних організацій, штаб-квартири яких розташовані на території договірних держав, відносно теле-і радіомовлення, здійснюваного за допомогою передавачів, розташованих на території країн-учасниць [79].

Як видно з вищевикладеного, спектр міжнародних нормативних правових актів, що визначають принципи охорони інтелектуальної власності і розкривають їх зміст, досить широкий. Але, як вірно зазначає І.І. Дахно, до

переліку міжнародних нормативних документів, що визначають принципи охорони прав інтелектуальної власності, входять тільки три: Женевська конвенція про захист виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм від 29 жовтня 1971 року, Угода Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми від 20 грудня 1996 року і Женевська угода про патентне право від 01 червня 2002 року.

Женевська конвенція про захист виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм від 29 жовтня 1971 року встановлює принцип національного режиму. Відповідно до цього принципу кожна держава-учасниця зобов'язується захищати інтереси виробників фонограм, які є громадянами інших країн, що беруть участь, від виробництва копій фонограм без згоди виробника і від імпорту таких копій щоразу, коли згадане виробництво або імпорт здійснюються з метою їх поширення серед громадськості, а також від поширення цих копій серед громадськості.

До принципів охорони прав інтелектуальної власності можна також віднести принципи більш сприятливих вимог і відсутності регламентації матеріальних норм патентного права, визначених Женевським Договором про патентне право від 01 червня 2002 року. Принцип більш сприятливих вимог означає, що Договірна сторона має право пред'являти вимоги, які, з точки зору заявників і власників, є більш сприятливими, ніж вимоги, передбачені цією Угодою та Інструкцією, за винятком дати подачі заявки. Зміст відсутності регламентації матеріальних норм патентного права полягає в тому, що тільки Договірна сторона зберігає за собою право встановлювати на свій розсуд вимоги застосовного матеріального права щодо патентів [58, с. 64-65].

Так, на рівні міжнародних нормативних правових актів диференційовані принципи охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

Натомість У.В. Кмецінська пропонує наступний перелік принципів захисту прав інтелектуальної власності: недоторканність, придатність для

сприйняття, відповідність закону, хронологічне обмеження, диференціація.

Нижче ми розкриємо зміст цих принципів:

1. принцип недоторканності - правова охорона прав інтелектуальної власності здійснюється на основі постулату про те, що право інтелектуальної власності недоторканне, ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності або обмежений у його здійсненні, за винятком випадків, передбачених законом;

2. принцип придатності до сприйняття - правова охорона здійснюється щодо результату інтелектуальної творчої діяльності (наприклад, твори науки, літератури, мистецтва) за умови, що воно створене і набуває форми, придатної для сприйняття іншими особами;

3. принцип відповідності законодавству - правова охорона здійснюється щодо результату інтелектуальної творчої діяльності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка) за умови, що він відповідає вимогам чинного законодавства України про інтелектуальну власність;

4. принцип хронологічного обмеження - правова охорона об'єктів інтелектуальної власності здійснюється протягом певного періоду часу, визначеного чинним законодавством;

5. принцип розмежування прав власності та прав інтелектуальної власності – правова охорона здійснюється тільки щодо права інтелектуальної власності на конкретний об'єкт, але не поширюється на право власності на матеріальний носій, в якому втілено творчий результат, оскільки право власності на річ, в якій втілено результат інтелектуальної власності, не залежить від права інтелектуальної власності на цей результат [31, с. 90].

Найбільш вдалу класифікацію принципів охорони та захисту прав інтелектуальної власності за кількома критеріями надав, на нашу думку Ю. Бошицький:

- за критерієм відображення змісту принципів у джерелах права їх можна розділити на ті, які відображені в міжнародних джерелах, і внутрішні джерела. Принципи, які відображені у вітчизняних джерелах права, в свою чергу, поділяються на конституційні принципи, принципи, зміст яких відображено в кодексах (Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Митний кодекс України), принципи, зміст яких відображено в законах;

- за ступенем узагальнення принципи охорони та охорони прав інтелектуальної власності поділяються на загальні та спеціальні;

- з метою реалізації заходів можна виділити принципи охорони та принципи захисту прав інтелектуальної власності.

Висновки до Розділу 1.

Після дослідження правових засад захисту прав інтелектуальної власності можна зробити висновки про те, що, на відміну від розвинених країн, які характеризуються високим рівнем захисту прав інтелектуальної власності, законодавство України недостатньо забезпечує захист прав авторів і винахідників. Українське законодавство досі не містить чітко визначених термінів розгляду заявок на видачу патентів на винаходи і перевантажує процедуру отримання патентів формальностями, що гальмує розвиток інноваційної діяльності. В Україні відсутній досвід судового розгляду справ про порушення патентних прав. Для порівняння, законодавство США чітко формулює обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді позову, способи вимірювання грошової компенсації і т.д., в той час як українське законодавство містить тільки єдині (загальні для цивільного права) процесуальні положення. Очевидно, що такі положення не можуть ефективно застосовуватися у випадках порушення патентів на винаходи, оскільки вони не враховують специфіку прав

інтелектуальної власності. Отже, патентне законодавство України має бути розширене і доповнене з метою усунення вищевказаних недоліків і прогалин.

Розглянувши питання про принципи захисту прав інтелектуальної власності митними органами, можна зробити висновки, що національне законодавство юридично не визначає принципи охорони і захисту прав інтелектуальної власності, але вони можуть і повинні бути сформульовані виходячи зі змісту різних джерел права в галузі інтелектуальної власності. Найбільш ємними в цьому сенсі є міжнародні джерела права, які визначають окремі принципи охорони і захисту прав інтелектуальної власності і розкривають їх зміст.

Виходячи з їх змісту, пропонується сформулювати наступні принципи охорони та захисту прав інтелектуальної власності:

- принцип пріоритету прав та інтересів суб'єктів переміщення об'єктів інтелектуальної власності через митний кордон над правами та інтересами держави, що впливає зі змісту пункту 4 статті 3 Митного кодексу України;

- принцип централізованого контролю за дотриманням прав суб'єктів інтелектуальної власності, сутність якого проявляється у створенні та використанні митного реєстру;

- принцип ініціативності правовласника, який полягає в тому, що переважна кількість заходів щодо захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України здійснюється на його прохання.

Доцільним вважається дані принципи закріпити у Розділі XX Митного кодексу України, у якому йдеться про захист ПІВ митними органами.

РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МИТНИМИ ОРГАНАМИ

2.1. Характеристика заходів, застосовуваних митними органами з метою сприяння захисту прав інтелектуальної власності

Слід зазначити, що система, створена у розділі XIV Митного кодексу України для сприяння захисту прав інтелектуальної власності правовласника при переміщенні товарів через митний кордон України, є досить гнучкою. Так, якщо правовласник вважає за необхідне використовувати правові можливості для захисту своєї інтелектуальної власності, митні органи можуть сприяти цьому. У випадку, коли ж правовласник не хоче вживати певних заходів для захисту своїх прав, держава і, зокрема, митні органи звільняються від заходів щодо захисту прав такого правовласника.

Заходи митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України насамперед визначені у главі 57 Митного кодексу України.

Митний контроль та митне оформлення товарів з правами інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону та ввозяться на митну територію України або вивозяться з митної території України, здійснюється в загальному порядку з урахуванням особливостей Митного кодексу України та інших законів України.

Відповідно до статті 397 Митного кодексу України до товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, застосовуються такі заходи сприяння захисту прав інтелектуальної власності:

1) призупинення митного оформлення товарів на підставі інформації, отриманої з Митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, згідно статті 399 Митного кодексу України;

2) призупинення митного оформлення товарів з ініціативи Митної служби відповідно до статті 400 Митного кодексу України;

3) знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності відповідно до статті 401 Митного кодексу України;

4) зупинення митного оформлення та знищення невеликих партій вантажів, що перевозяться (відправляються) через митний кордон України міжнародними поштовими та експрес-товарами, відповідно до статті 401-1 Митного кодексу;

5) зміна маркування товарів та їх упаковки відповідно до статті 402 Митного кодексу [43].

За винятком випадків, передбачених частиною третьою статті 397 Митного кодексу, такі заходи застосовуються у разі підозри в порушенні прав інтелектуальної власності щодо:

1) товарів, що переміщуються громадянами на митну територію України або за її межі;

2) товарів при їх ввезенні на митну територію України (у тому числі з метою транзиту) або вивезенні за межі митної території України;;

3) товари, поміщені в митні режими ввезення, реімпорту, експорту, реекспорту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, митного складу, вільної митної зони, переробки на митній території, переробки поза митною територією.

У разі підозри в порушенні прав інтелектуальної власності щодо товарів, митне оформлення яких здійснюється без подання митної декларації, митні органи призупиняють виконання митного оформлення щодо таких товарів відповідно до положень статей 399, 400 або 401-1 Митного кодексу.

Порядок застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної фінансової політики.

Передбачені вище заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності не поширюються на:

1) оригінальні товари, тобто товари, виготовлені за згодою правовласника, або товари, виготовлені особою, належним чином уповноваженою правовласником на виробництво певної кількості товарів, у тому числі в розмірі, що перевищує суму, узгоджену між цією особою та правовласником;

2) особисті речі;

3) товари, що ввозяться громадянами на митну територію України в ручній поклажі та (або) супроводжуваному багажі для власного користування і не призначені для здійснення виробничої чи іншої підприємницької діяльності, загальна вартість і (або) вага яких не перевищує обмежень, встановлених частиною першою статті 374 Митного кодексу.

Вивезення з митної території в незміненому вигляді товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні прав інтелектуальної власності, забороняється до завершення процедури такого призупинення [43].

Також митні органи ведуть митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до законодавства, на підставі заяв правовласників. Правовласник, який має підстави вважати, що при переміщенні товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права на об'єкт інтелектуальної власності, мають право безкоштовно подати до центрального органу виконавчої влади, який здійснює державну митну політику, заяву про надання сприяння захисту його майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності з метою реєстрації такого об'єкта в митному

реєстрі об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону [56].

Порядок застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами, затв. Наказом Міністерства фінансів України № 281 від 09.06.2020 р., зареєстр. у Міністерстві юстиції України від 22 червня 2020 р. № 549/34832 встановлює єдиний підхід і застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, передбачених статтями 399, 400, 401-402 Митного кодексу України, взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами в частині практичної реалізації глави 57 Митного кодексу України.

Ця процедура застосовується до товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, якщо вони:

- 1) ввозяться громадянами на митну територію України або за кордон;
- 2) ввозяться на митну територію України (також з метою транзиту) компаніями або вивозяться за межі митної території України;
- 3) були поміщені компаніями або громадянами в митні режими імпорту, реімпорту, експорту, реекспорту, тимчасового ввезення, тимчасового експорту, митного складу, вільної митної зони, переробки на митній території та переробки за межами митної території. Такі товари можуть перевозитися будь-якими видами транспорту (крім трубопроводів та ліній електропередач) у складі вантажних перевезень, супроводжуваного та несупроводжуваного багажу, ручної поклажі, міжнародної пошти та швидкої пошти [57].

Митний контроль та оформлення товарів, що містять предмети інтелектуальної власності, які ввозяться на митну територію України чи вивозяться з неї, здійснюється у порядку, встановленому законодавством, з урахуванням особливостей, встановлених у цій процедурі. Митні органи застосовують заходи сприяння до товарів, які підозрюються у порушенні прав

інтелектуальної власності, і не підпадають під випадки, передбачені пунктом 4 цієї статті, в тому числі шляхом взаємодії з власниками прав, декларантом та іншими зацікавленими сторонами. Митні органи застосовують заходи щодо сприяння до товарів, які підозрюються у порушенні Митного кодексу під час їх митного огляду та оформлення, включаючи виконання митних формальностей без подання митної декларації.

Митні органи застосовують заходи сприяння до товарів, підозрюваних у порушенні Митного кодексу, на стадії здійснення митного оформлення, на якій були виявлені та зафіксовані ознаки порушення (при здійсненні митного оформлення без подання митної декларації). При виконанні митних формальностей з поданням митної декларації митні органи застосовують заходи сприяння до товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ, відповідно до Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів з використанням митної декларації за формою єдиного адміністративного документа, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 року № 631, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 10 серпня 2012 року за № 1360/21672 (зі змінами та доповненнями) [68, с. 15].

Для визначення форм та обсягів митного контролю з метою виявлення товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ, митні органи застосовують систему управління ризиками в порядку, встановленому законодавством.

Ідентифікація товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ, здійснюється митним органом:

1) шляхом зіставлення відомостей про представлені товари з даними митного реєстру за ознаками: товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ, контрафактних, піратських товарів; оригінальних товарів;

2) шляхом взаємодії з правовласником у разі застосування заходів сприяння відповідно до статті 400 Митного кодексу України;

3) шляхом використання додаткових інформаційних ресурсів у межах, що не суперечать законодавству.

Характеристики оригінальних товарів, зареєстрованих у митному реєстрі, використовуються митними органами для порівняння їх з інформацією про пред'явлені товари, для ідентифікації товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, а також незастосування заходів сприяння до оригінальних товарів [57].

Митні органи ідентифікують товари, представлені як оригінали, і заходи з просування цих товарів не застосовуються, якщо:

1) переміщення через митний кордон України здійснюватиме особа, призначена правовласником як учасник зовнішньоекономічної діяльності, що виконує операції з оригінальними товарами згідно із зазначеннями та даними Митного реєстру.

2) інформація, внесена до митного реєстру, або власник прав письмово повідомив митний орган про те, що товари, що підлягають перевезенню або перевозяться через митний кордон України, є оригінальними товарами, і ця інформація дозволяє митному органу ідентифікувати ці товари для митного контролю та оформлення.

Якщо представлені товари не ідентифіковані як оригінальні товари відповідно до пункту 12 Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, заявниками та іншими зацікавленими сторонами, митні органи визнають ці товари як підозрювані у порушенні інтелектуальної власності, якщо за даними Митного реєстру такі товари не ідентифікуються як оригінальні товари:

1) їх переміщення через митний кордон України здійснює особа, призначена правовласником як учасник зовнішньоекономічної діяльності, що здійснює операції з товарами, які підозрюються у порушенні Митного кодексу, або

- 2) виробник таких товарів визначається правовласником як виробник товарів, підозрюваних у сексуальному насильстві, або
- 3) їх характерні (типові) ознаки та (або) упаковка відповідають даним митного реєстру про характерні (типові) ознаки та (або) упаковку товарів, які підозрюються у порушенні інтелектуальної власності, або
- 4) виробник таких товарів не визначається правовласником як виробник оригінальних товарів, або
- 5) їх характерні (типові) ознаки та (або) упаковка не відповідають даним у Митному реєстрі про характерні (типові) ознаки та (або) упаковку оригінальних товарів.

Крім випадків, передбачених вище, митні органи ідентифікують дані товари як підозрювані в порушенні ПІВ, якщо у них є підозра, що у зв'язку з переміщенням через митний кордон України товарів, щодо яких правовласник не подав заяву про реєстрацію об'єкта ПІВ у митному реєстрі, ПІВ може бути порушене і за умови, що такі товари не є швидкопсувними і є відомості про правовласника.

Заходи сприяння до товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності застосовуються:

- 1) митним органом, який здійснює митне оформлення відповідно до митної декларації під час поміщення товарів у митні режими щодо ввезення, повторного ввезення, вивезення, реекспорту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, митного складу, вільної митної зони, переробки на митній території, переробки за межами митної території;
- 2) митним органом, який здійснює митні формальності щодо товарів, митні формальності яких виконуються без подання митної декларації;
- 3) митним органом відправлення, який здійснює митні формальності товарів під час їх ввезення на митну територію України на підставі попередньої

або регулярної митної декларації для доставки цих товарів до митного органу призначення.

У разі прийняття рішення щодо частини товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ і включених в одну партію разом з товарами, не підозрюваними в порушенні ПІВ, митний орган зобов'язаний забезпечити для товарів, не підозрюваних у порушенні ПІВ, можливість завершення їх митного оформлення відповідно до обраного митного режиму або завершення митного оформлення без подання митної декларації.

Після забезпечення в установленому порядку зберігання товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ, та митне оформлення яких призупинено, митне оформлення щодо частини партії товарів, не підозрюваних у порушенні ПІВ, здійснюється шляхом подання нової митної декларації або завершення митного оформлення без подання митної декларації. Ідентифікація наявності в поданих товарах об'єкта статі, зареєстрованого в митному реєстрі, здійснюється шляхом перевірки даних митної декларації, доданих документів або товаросупровідних документів та (або) в ході митного огляду таких товарів, у тому числі шляхом: перевірки відповідності кодів товарів за УКТ зовнішньоекономічної діяльності, їх опису та інших відомостей про подані товари даним митного реєстру; використання запропонованих правовласником способів виявлення наявності об'єкта статі в товарах.

З метою виявлення наявності об'єкта ПІВ в представлених товарах декларант і правовласник має право представити митному органу додаткову інформацію про товари, щодо яких проводиться така ідентифікація. Якщо за результатами виявлення наявності у поданих товарах об'єкта ПІВ, зареєстрованого у митному реєстрі, встановлено, що подані товари не містять такого об'єкта ПІВ, то за відсутності підстав для застосування заходів сприяння відповідно до статті 400 кодексу товари не вважаються підозрюваними у порушенні ПІВ [34, с. 51-52].

Призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру здійснюється такому порядку:

1) Після внесення об'єкта ПІВ до митного реєстру митний орган застосовує заходи сприяння на основі даних цього реєстру.

2) На підставі даних митного реєстру митний орган виявляє наявність об'єкта ІВ, внесеного до митного реєстру, у представлених товарах.

3) Якщо після результатів ідентифікації об'єкта інтелектуальної власності, зареєстрованого в митному реєстрі у представлених товарах, буде визначено, що представлені товари містять таке право інтелектуальної власності, посадова особа ПМО здійснює ідентифікацію представлених товарів.

4) Якщо представлені товари не були ідентифіковані як оригінальні товари та / або у цих товарах виявили ознаки товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, співробітник ПМО повідомляє про це керівника ПМО або особу, яка виконує його обов'язки, щоб прийняти рішення про проведення митного огляду з метою перевірки ознак, передбачених підпунктами 2-5 пункту 13 розділу I цього Порядку, у представлених товарах.

5) У разі прийняття рішення про проведення митного огляду з метою перевірки ознак, передбачених підпунктами 2-5 пункту 13 розділу I цього Порядку у представлених товарах, посадова особа ПМО повідомляє про цей факт спеціальний підрозділ, який за потреби має право доповнити перелік завдань щодо митного огляду та надати перелік питань, відповіді на які повинні бути надані в рамках перевірки (повторного огляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу.

6) Співробітник ПМО, який здійснює митний контроль, повинен фотографувати пред'явлені товари, щоб підтвердити наявність або відсутність ознак, передбачених підпунктами 2-5 пункту 13 розділу I цього Порядку.

7) У випадку, якщо пред'явлені товари містять ознаки, зазначені у підпунктах 2-5 пункту 13 розділу I цього Порядку посадова особа ПМО готує

заяву про призупинення митного оформлення цих товарів та надсилає її в установленому законодавством порядку до СП.

8) Заява до СП подається після завершення митних формальностей в обсязі, необхідному для визначення присутності суб'єкта права інтелектуальної власності, внесеного до митного реєстру у представлених товарах, для визначення наявності ознак товарів, щодо яких існує підозра у порушенні інтелектуальної власності та / або відсутність характеристик оригінальних товарів на основі даних митного реєстру.

9. Після отримання запиту від ПМО, СП готує проект Рішення для прийняття керівником митного органу або його заступником у разі, якщо за результатами перевірки документів та відомостей, які відповідно до статті 335 Кодексу надаються митним органам, та/або проведення митного огляду встановлено, що у пред'явлених товарах наявні ознаки товарів, які підозрюються в порушенні ПІВ, та/або відсутні ознаки оригінальних товарів, що внесені до митного реєстру [57].

Митне оформлення припиняється з дня прийняття рішення на строк до 10 робочих днів. У разі призупинення митного оформлення швидкопсувних товарів термін призупинення становить 3 робочих дні і не може бути продовжений.

Правовласник реагує на повідомлення митного органу шляхом зазначення варіанту рішення на електронну адресу митного органу за допомогою електронного зв'язку. Надаючи відповідь на повідомлення, Правовласник:

1) підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, і намір застосувати заходи сприяння або інші дії, передбачені законом, або

2) підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, але повідомляє, що не має наміру застосовувати заходи

сприяння або інші дії, передбачені законом, і погоджується відновити митне оформлення товарів, або

3) не підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, і повідомляє, що такі товари є оригінальними, а також дає згоду на відновлення їх митного оформлення, або

4) не підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, і повідомляє, що такі товари не містять об'єкта ПІВ, майнові права на який належать правовласнику, а також погоджується відновити їх митне оформлення.

Отримання митним органом відомостей, зазначених у підпунктах 2-4, є підставою для негайного відновлення митного оформлення товарів, про що спільне підприємство інформує ПМО.

У разі підтвердження Правовласником висновку митного органу про підозру товарів у порушенні ПІВ митний орган сприяє у застосуванні заходів сприяння або вчиненні інших дій, передбачених законом, з урахуванням рішень правовласника та декларанта, зазначених ними у відповідях на повідомлення [43].

Розділ III Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами регламентує порядок зупинення митного оформлення товарів з ініціативи митного органу:

1) за наявності підозри, що у зв'язку з переміщенням через митний кордон України товарів, щодо яких Правовласник не подав заяву про реєстрацію об'єкта ПІВ у митному реєстрі, ПІВ може бути порушене, митний орган має право за власною ініціативою призупинити митне оформлення цих товарів за умови, що такі товари не є швидкопсувними і є відомості про ПІВ.

2) після виконання митних формальностей в обсязі, необхідному для виявлення наявності у поданих товарах об'єкта ПІВ, щодо якого не подано заяву

про реєстрацію об'єкта ПІВ у митному реєстрі, встановлення наявності ознак товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ, у тому числі на підставі отримання інформації від правовласника на запит та (або) проведення митного огляду, посадова особа ПМО готує та надсилає до СП заяву про зупинення митного оформлення таких товарів у встановленому законом порядку.

3) після отримання запиту від ПМО, якщо за результатами перевірки документів та відомостей, що надаються митним органам відповідно до статті 335 Митного кодексу України, та (або) отримання відомостей від правовласника на запит, та (або) проведення митного огляду встановлено, що подані товари мають ознаки товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ, та (або) відсутні ознаки оригінальних товарів, СП готує проект рішення для прийняття керівником митного органу або його заступником. Митне оформлення припиняється з дня прийняття рішення на строк до 3 робочих днів.

4) у день прийняття рішення посадова особа СП направляє:

- правовласнику - повідомлення за відповідною формою у вигляді сканованої копії за допомогою електронного зв'язку або в електронному вигляді за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем Державної митної служби з дотриманням вимог законодавства в галузі захисту інформації, електронних довірчих послуг та електронного документообігу;

- декларанту - повідомлення за відповідною формою у вигляді сканованої копії за допомогою електронного зв'язку або в електронному вигляді за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем Державної митної служби з дотриманням вимог законодавства в галузі захисту інформації, електронних довірчих послуг та електронного документообігу.

5) правовласник надає відповідь на повідомлення митного органу у вигляді сканованої копії за допомогою електронного зв'язку.

6) у разі неподання правовласником до митного органу заяви, поданої відповідно до статті 400 Митного кодексу, протягом 3 робочих днів у відповідь

на повідомлення, надіслане митним органом, такі товари підлягають митному оформленню відповідно до частини сьомої статті 400 Митного кодексу.

Якщо правовласник протягом 3 робочих днів у відповідь на повідомлення митного органу, подає до митного органу заяву, митне оформлення таких товарів призупиняється на строк до 10 робочих днів і посадова особа спільного підприємства надсилає до митного органу заяву, подану відповідно до статті 400 Митного кодексу:

- правовласнику - повідомлення за формою відповідно до Додатка 2 до цього Порядку у вигляді сканованої копії за допомогою електронного зв'язку або в електронному вигляді за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем Державної митної служби з дотриманням вимог законодавства в галузі захисту інформації, електронних довірчих послуг та електронного документообігу;

- декларанту - повідомлення за формою відповідно до Додатка 3 до цього Порядку у вигляді сканованої копії за допомогою електронного зв'язку або в електронному вигляді за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем Державної митної служби з дотриманням вимог законодавства в галузі захисту інформації, електронних довірчих послуг та електронного документообігу.

Правовласник реагує на повідомлення митного органу шляхом зазначення варіанту рішення у вигляді сканованої копії на адресу електронної пошти митного органу за допомогою електронного зв'язку.

7) надавши відповідь на повідомлення, правовласник:

1) підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, і його намір застосувати заходи сприяння або інші дії, передбачені законом, або

2) підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, але повідомляє, що не має наміру застосовувати заходи

сприяння або інші дії, передбачені законом, і погоджується відновити митне оформлення товарів, або

3) не підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні статі, і повідомляє, що такі товари є оригінальними, а також дає згоду на відновлення їх митного оформлення, або

4) не підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, і повідомляє, що такі товари не містять об'єкта ПІВ, майнові права на який належать правовласнику, а також погоджується відновити їх митне оформлення.

Отримання митним органом відомостей, зазначених у підпунктах 2-4, є підставою для негайного відновлення митного оформлення товарів, про що СП інформує ПМО.

8) декларант відповідає на повідомлення шляхом зазначення варіанту рішення, надання відомостей та (або) відповідних документів у вигляді сканованої копії на електронну адресу митного органу [57].

Також Розділ IV Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами регламентує знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні ПІВ. Таким чином, товари, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні ПІВ, можуть бути знищені під митним контролем без необхідності встановлення факту порушення ПІВ.

Знищення товарів, митне оформлення яких призупинено у разі підозри на порушення інтелектуальної власності відповідно до статті 401 Кодексу, може відбутися протягом 10 робочих днів або трьох робочих днів (для швидкопсувних товарів) у відповідь на повідомлення митних органів:

- правовласник повідомив митні органи, що подані товари підозрюються у тому, що порушують права інтелектуальної власності і що він має намір

використати знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні інтелектуальних прав за статтею 401 Кодексу, а декларант надав митним органам згоду власника товарів на їх знищення або не звернувся із заявою від власника товарів про заперечення їх знищення відповідно до частини третьої статті 401 Кодексу. Знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні митного кодексу, відбувається шляхом поміщення їх у митний режим знищення або знищення у встановленому законодавством порядку.

Поміщення товарів, митне оформлення яких призупинено внаслідок підозри у порушенні інтелектуальної власності, в митний режим знищення або знищення здійснюється власником товару або уповноваженою ним особою протягом 10 робочих днів з дати, коли власник дасть згоду на знищення митному органу або після закінчення строку подання заперечення власнику товарів про їх знищення у відповідності до частини третьої статті 401 цього Кодексу.

Дозвіл на поміщення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні Митного кодексу, до митного режиму знищення або знищення видається керівником митного органу або уповноваженою ним посадовою особою митного органу:

- на вимогу власника товару або уповноваженої ним особи;
- на вимогу правовласника або уповноваженої ним особи - у випадках, передбачених частиною дев'ятою статті 401 Митного кодексу, коли правовласник вважається уповноваженим власником товарів на поміщення таких товарів у митний режим знищення або знищення.

Організація і оплата процедури знищення, включаючи витрати на зберігання, транспортування, знищення, оформлення документів та інші витрати, пов'язані з дотриманням митного режиму знищення або знищення, здійснюються за рахунок правовласника і під його відповідальність.

Після фактичного знищення (знищення) товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні ПІВ, складається акт за формою згідно з додатком 7 до цього Порядку, який підписується посадовою особою митного органу, якій видано дозвіл на поміщення таких товарів у митний режим знищення або знищення, правовласником і власником товарів. Якщо правовласник або власник товару відмовляється підписати такий акт, посадова особа митного органу робить відповідний запис в акті.

Порядок зупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в міжнародних поштових відправленнях та експрес-відправленнях, регулюється окремо. Так, зупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, застосовується за наявності підстав та дотримання умов, визначених частинами першою та другою статті 401-1 Митного кодексу України.

Якщо за результатами перевірки документів та відомостей, що надаються митним органам відповідно до статті 335 кодексу, та (або) проведення митного огляду встановлено, що подані товари містять ознаки товарів, підозрюваних у порушенні статі, та (або) відсутні ознаки оригінальних товарів, внесених до митного реєстру, посадова особа ПМО інформує про це СП, яке готує проект рішення для прийняття керівником митного органу або його заступником.

У день прийняття рішення посадова особа СП надсилає декларанту повідомлення за допомогою електронного зв'язку або в електронній формі.

Якщо протягом 10 робочих днів після отримання повідомлення, спрямованого в порядку, передбаченому пунктом 3 цієї статті, декларант не представив митному органу, який призупинив митне оформлення, заперечення власника товарів про їх знищення, митний орган має право вважати, що цим надано згоду власника товарів на їх знищення.

Якщо протягом 10 робочих днів після отримання повідомлення, декларант подає митному органу, який призупинив митне оформлення, заперечення власника товарів про їх знищення, посадова особа СП надсилає повідомлення правовласнику за допомогою електронного зв'язку в той же день.

Правовласник протягом 10 робочих днів після отримання повідомлення надсилає до митного органу відповідь на таке повідомлення із зазначенням варіанту рішення у вигляді сканованої копії на електронну адресу митного органу або в електронному вигляді.

Отримання митним органом даних відомостей є підставою для негайного відновлення митного оформлення товарів, про що СП інформує ПМО.

Якщо правовласник підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, і надає ухвалу суду про забезпечення позову про заборону вчинення певних дій у разі порушення ПІВ або інше рішення з цього питання, винесене (прийняте) іншими уповноваженими державними органами, митний орган продовжує призупиняти митне оформлення товарів на строк, встановлений цими органами.

Якщо правовласник підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, і надає експертний висновок про товари, що підтверджує порушення ПІВ, митний орган в установленому порядку порушує справу про порушення митних правил, а товари - безпосередні об'єкти правопорушення вилучаються [57].

Розділ VI Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами регламентує зміни в маркуванні товарів та їх упаковок. Так, якщо в період призупинення митного оформлення правовласник підтверджує висновок митного органу про те, що товари підозрюються в порушенні ПІВ, і погоджується з власником таких товарів застосувати заходи сприяння щодо зміни маркування на товарах та їх

упаковці, спільне підприємство митного органу, що призупинив митне оформлення таких товарів, забезпечує контроль за дотриманням положень, передбачених статтею 402 Митного кодексу.

Операції зі зміни (видалення) розпізнавальних знаків або маркування на товарах або їх упаковці з метою усунення ознак порушення статевої приналежності здійснюються за рахунок правовласника або інших осіб за погодженням з ними, на складі митного органу. За результатами операцій складається акт про відсутність ознак порушення ПШВ відповідно до додатка 10 до Порядку, який підписується посадовою особою СП митного органу, який призупинив митне оформлення товарів, правовласником і власником товарів. Після підписання такого акта товари підлягають митному оформленню в установленому законом порядку [57].

2.2. Взаємодія митних органів з іншими державними органами в галузі захисту прав інтелектуальної власності

Відповідно до статті 403 Митного кодексу України, при здійсненні контролю за переміщенням товарів, що містять об'єкти прав інтелектуальної власності, через митний кордон України митні органи взаємодіють з іншими державними органами, уповноваженими в галузі захисту прав інтелектуальної власності, у порядку, встановленому законодавством України [43].

З кожним роком, враховуючи ефективність митних заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України, збільшується кількість звернень від правовласників або уповноважених осіб за сприянням у захисті прав інтелектуальної власності. Прикладами таких запитів є заяви відомих брендів, таких як: Apple, Adidas, Reebok, Puma, Nokia, LG, Nike, Levis, Columbia, OPEL, CHEVROLET та ін.

Трансформуючи досягнення юридичної науки щодо механізму правового регулювання, О.Х. Юлдашев визначає такі елементи як складові організаційно-правового механізму взаємодії митних органів та інших державних органів у галузі захисту прав інтелектуальної власності:

- 1) система правових норм, що є правовою основою і сферою діяльності даного механізму (правова складова);
- 2) суб'єкти взаємодії, якими є органи всіх гілок державної влади та їх державно-владні повноваження (організаційна складова);
- 3) взаємозв'язок у вигляді системи правовідносин суб'єктів (організаційно-правова складова) [45, с. 82].

Організаційно-правова складова механізму взаємодії митних органів з іншими державними органами в галузі охорони інтелектуальної власності, що представляє собою по суті відносини між суб'єктами, може бути представлена у

вигляді митних правовідносин щодо сприяння і захисту прав інтелектуальної власності.

На думку І.В. Міщенко, формування моделі механізму взаємодії митних органів та інших державних органів у галузі охорони інтелектуальної власності, на наш погляд, потребує вивчення таких правових явищ, як правовідносини та митні правовідносини.

Відносини між митними органами Державної фіскальної служби та іншими державними органами у сфері захисту прав інтелектуальної власності ґрунтуються на нормах чинного законодавства України. Це правовідносини і один з видів суспільних відносин. Відповідно, суб'єкти цих відносин - митні органи та інші державні органи у сфері захисту прав інтелектуальної власності - виступають носіями суб'єктивних прав та обов'язків. Водночас такі відносини є митними правовідносинами [40, с. 38].

Слід зазначити, що у вчених немає єдиного бачення щодо визначення митних правовідносин. Згідно з визначенням, даним О.М. Козиріним, митні правовідносини регулюються нормами митного законодавства і є суспільними відносинами, що виникають у процесі або у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон, на думку О. Ю. Бакаєвої, Г. В. Матвієнко, митні правовідносини - це суспільні відносини, що виникають у процесі або у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон і регульовані нормами митного права [3, с. 27].

На думку В.Я. Настюк, митні правовідносини - це суспільні відносини, регулятором яких є виключно митне право і які безпосередньо пов'язані з митною діяльністю. Основною особливістю таких правовідносин є те, що вони утворюються у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон, їх реєстрацією і контролем, а також сплатою митних платежів [46].

Необхідно підтримати позицію Є.В. Додіна, що відповідно до виду діяльності, митні відносини можуть полягати у активних митних діях (наприклад, активне вираження наміру сторони перемістити товари), пасивних митних діях (наприклад, пасивного вираження цього наміру), посередницьку митно-правову роботу (наприклад, діяльність митних брокерів), допоміжних митних заходах (прийняття попереднього рішення) та організаційних заходах (наприклад, визначення компетенції та сфери відповідальності митних органів).

Контролюючи переміщення інтелектуальної власності через митний кордон України, митні органи взаємодіють з іншими державними органами, уповноваженими захищати права інтелектуальної власності. Митний кодекс України декларує наявність такої взаємодії та зазначає, що його порядок визначається законодавством України.

Даний вид митних правовідносин характеризується типовою структурою, тобто компонентами митно-правових відносин при взаємодії митних органів з іншими державними органами в галузі захисту прав інтелектуальної власності є суб'єкти, об'єкти, зміст і юридичний факт.

Традиційно ці елементи дуже тісно пов'язані. Тип правовідносин, що розглядається, має характеристики, пов'язані зі випадками подвійного віднесення їх науковцями як до митно-правових відносин, так і до правовідносин у галузі охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

Іншою характеристикою є предметний склад таких правовідносин. Обов'язковими суб'єктами митно-правових відносин, що виникають при контролі переміщення товарів з інтелектуальною власністю через митний кордон України, є митні органи.

Митними органами є: Центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України, та який провадить державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику щодо адміністрування єдиного внеску на

загальнообов'язкове державне соціальне страхування та державну політику в сфері протидії правопорушенням при застосуванні податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань оплати єдиного внеску; Митниця - митний орган, який у процесі своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на органи доходів і зборів; Митний пост, який є митним органом, що входить до складу митних органів як окремий структурний підрозділ і забезпечує виконання обов'язків, покладених на митні органи у зоні його діяльності [42, с. 54-55].

З іншого боку правовідносин, можуть виступати державні інституції, структури та установи, наділені прямими та непрямими функціями та обов'язками у сфері інтелектуальної власності та судові органи. Перелік цих органів та установ наведено у «Національній стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 роки»:

1) органи виконавчої влади: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; Державна службі інтелектуальної власності України; Міністерство внутрішніх справ України; Міністерство аграрної політики та продовольства України; Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України; Державне агентство земельних ресурсів України; Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство культури України; Державне агентство України з питань кіно; Міністерство екології та природних ресурсів України; Фонд державного майна України;

2) державні органи зі спеціальним статусом: РНБО України; Генеральна прокуратура України; СБУ; Антимонопольний комітет України;

3) органи судової влади: Верховний Суд України; Вищі спеціалізовані суди; апеляційні та місцеві суди [47].

До того ж, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України також є суб'єктами правовідносин у взаємодії митних органів з іншими органами у сфері захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності.

Як слушно підкреслює О. Орлюк, правові відносини між митними органами та органами державної влади (без участі парламенту та уряду) характеризуються диспозитивним методом правового регулювання. Це правовідносини вільного волевиявлення та рівності сторін – митні органи вступають у правовідносини з державними органами свого рівня. Якщо необхідно звернутися до вищестоящого органу з вищеназваного переліку державних органів, то митниця, наприклад, повинна звернутися за необхідністю такого звернення до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної податкової та митної політики. Той, у свою чергу, вже вступає у відповідні правовідносини з суб'єктом рівного статусу.

Окрім цих питань, варто пам'ятати про існування внутрішніх адміністративних відносин між підлеглими та керівниками митних органів, взаємозв'язків між ієрархічно нижчими та вищими структурними підрозділами цього управління та іншими. Характерними рисами цих правовідносин є наявність влади та підпорядкування, а також владна нерівність між учасниками цих правовідносин. Взаємозв'язки в системі між: а) службами та відділами різних органів; б) між ними та вищими посадовими особами; в) по лінії «начальник-підлеглий» на службі, теоретики права називають внутрішніми правовідносинами.

Взаємодія митних органів та Державної служби інтелектуальної власності України відбувається з таких питань: ведення державного реєстру об'єктів інтелектуальної власності; організація інформаційно-видавничої діяльності в галузі правового захисту інтелектуальної власності; організація роботи з підготовки та перепідготовки фахівців з питань інтелектуальної власності; випуск офіційних бюлетенів з питань інтелектуальної власності; вивчення, узагальнення та аналіз зарубіжного досвіду, а також практики застосування українського законодавства у сфері інтелектуальної власності, розробка та подання пропозицій щодо вдосконалення та гармонізації українського

законодавства з міжнародними договорами, стороною яких Україна є або хоче бути; видача документів для митного контролю та оформлення товарів, що перевозяться через митний кордон України; здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання всіх форм власності вимогам законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Зокрема, об'єктами правовідносин для співпраці у правовідносинах по вищезазначених питаннях можуть бути: питання ведення державного та митного реєстрів інтелектуальної власності; питання та форми участі митних органів у інформаційно-видавничій діяльності у сфері правового захисту інтелектуальної власності; питання та форми залучення митних органів до підготовки та перепідготовки фахівців з питань інтелектуальної власності; форми участі у вивченні, узагальненні та аналізі зарубіжного досвіду та практики застосування українського законодавства у сфері інтелектуальної власності, розробка та подання пропозицій щодо вдосконалення та гармонізації українського законодавства з міжнародними договорами, стороною яких є Україна або планує бути; розробки документів для митного контролю та оформлення товарів, що перевозяться через митний кордон України; питань, пов'язаних з державним наглядом (контролем) державної служби інтелектуальної власності за дотриманням господарюючими суб'єктами всіх форм власності вимог законодавства в сфері інтелектуальної власності [49, с. 115-116].

ДФС відповідає за формування та ведення митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності. Відомості про об'єкти прав інтелектуальної власності, зареєстровані в ньому, повинні бути оперативно доведені до відома митних органів. Це завдання виконується з використанням програмно-інформаційного комплексу ЄАІС ДФС «Митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності» або шляхом направлення окремих листів (повідомлень) до митниці.

Для забезпечення ідентифікації товарів, підозрюваних у порушенні прав інтелектуальної власності, митні органи можуть використовувати додаткові інформаційні ресурси в межах, що не суперечать законодавству. Після реєстрації об'єкта прав інтелектуальної власності у митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до законодавства, митні органи застосовують заходи щодо сприяння охороні прав інтелектуальної власності на підставі даних такого реєстру.

Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну митну політику, забезпечує публікацію на своєму офіційному сайті відомостей про об'єкти інтелектуальної власності, зареєстрованих у митному реєстрі об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до законодавства. Правовласник зобов'язаний повідомити центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну митну політику, про припинення або визнання недійсними прав інтелектуальної власності, а також про часткову або повну передачу прав на об'єкт інтелектуальної власності, відомості про який внесені до митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до законодавства [57].

Поява нових позицій у митному реєстрі об'єктів інтелектуальної власності або отримання такої інформації у формі листів контролюється спеціалізованим підрозділом – структурним підрозділом митниці, на який покладено виконання функцій щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності. Якщо спеціалізований підрозділ отримує інформацію з питань, пов'язаних зі сприянням захисту прав інтелектуальної власності, він повинен негайно направити її в електронному вигляді на поштові скриньки відділу митного оформлення.

Посадові особи спеціалізованого підрозділу зобов'язані:

- забезпечувати взаємодію митного органу з правовласниками, декларантами, власниками товарів та іншими зацікавленими особами при

застосуванні заходів сприяння та інших дій, передбачених законом з метою сприяння захисту їх прав;

- надавати інформаційну та методичну допомогу при виявленні посадовими особами митних органів наявності об'єкта ПІВ у поданих товарах, встановленні наявності ознак товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ, та/або відсутності ознак оригінальних товарів;

- здійснювати контроль за митним оформленням товарів, в результаті якого вони можуть ініціювати та особисто брати участь у здійсненні митного огляду та повторного огляду товарів;

- забезпечити збір, обробку, узагальнення та аналіз інформації з питань, пов'язаних зі сприянням захисту прав жінок, у тому числі з метою подальшого інформування посадових осіб митного органу, інших митних органів та Державної митної служби;

- забезпечити внесення інформації про призупинення митного оформлення товарів відповідно до статей 399, 400 та 401-1 Митного кодексу, у тому числі про початок такого призупинення та його результат, до програмно-інформаційного комплексу «Призупинення митного оформлення товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ» ЄАІС;

- здійснювати митне оформлення у випадках, передбачених законом [25, с. 67].

Як вказує Т.О. Коломоєць, внутрішньовідомчі відносини також чітко простежуються в обставинах проведення (завершення) митного оформлення товарів поза робочим часом (у другу зміну роботи). У такій ситуації посадові особи відділу митного оформлення інформують посадових осіб спеціалізованого відділу про необхідність залучення їх до митного оформлення товарів до закінчення робочого часу (першої зміни роботи). Копії митної декларації та документів, на підставі яких приймалися рішення спеціалізованим

підрозділом, зберігаються в картотеці спеціалізованого підрозділу в паперовому та (або) електронному вигляді [1, с. 156].

Відповідно до вимог Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами, в неробочий час спеціального підрозділу посадова особа підрозділу митного оформлення не повідомляє спеціальний підрозділ відповідно до пункту 5 розділу II, пункту 2 розділу V цього Порядку і не надсилає запити, передбачені пунктом 7 розділу II, пунктом 5 розділу III цього Порядку.

На спеціалізований підрозділ покладається функція моніторингу, за результатами якого спеціалізований підрозділ здійснює моніторинг митних декларацій при митному оформленні. За результатами цього моніторингу підрозділ митного оформлення використовує автоматизовану систему митного оформлення для направлення спеціалізованим підрозділом повідомлення про необхідність передачі конкретної митної декларації для здійснення митних формальностей, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності.

Інформація про об'єкти інтелектуальної власності, зареєстровані в митному реєстрі об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються законодавством, доводиться до відома митних органів за допомогою єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів. З метою забезпечення ідентифікації товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, митні органи можуть використовувати додаткові інформаційні ресурси в межах, що не суперечать законодавству. Після внесення об'єкта права інтелектуальної власності до Митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, що охороняються законом, митні органи застосовують заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності на основі цього реєстру [57].

Центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну митну політику, забезпечує публікацію на своєму офіційному сайті відомостей про

об'єкти інтелектуальної власності, зареєстрованих у митному реєстрі об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до законодавства. Правовласник зобов'язаний повідомити центральний орган виконавчої влади, що здійснює державну митну політику, про припинення або визнання недійсними прав інтелектуальної власності, а також про часткову або повну передачу прав на об'єкт інтелектуальної власності, відомості про який внесені до митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до законодавства.

Також можливий моніторинг результатів митного оформлення товарів з інтелектуальною власністю, в тому числі тих, що задіяні в митному контролі. На підставі результатів цього моніторингу у разі порушень законодавства України у сфері захисту прав інтелектуальної власності спеціалізований підрозділ готує пропозиції та направляє їх керівнику митної служби для усунення таких порушень та вжиття дисциплінарних заходів.

Як зазначив І.М. Резник, алгоритм внутрішньовідомчої взаємодії, тобто взаємодії між спеціалізованим підрозділом та підрозділом митного оформлення, забезпечує дотримання законодавства України у сфері захисту прав інтелектуальної власності при митному контролі та митному оформленні товарів, що перевозяться громадянами, охоплює дії посадових осіб цих підрозділів, подібні до тих, що здійснюються в результаті митного огляду товарів.

Алгоритм внутрішньовідомчої взаємодії може бути представлений наступним чином:

- 1) отримання відомостей про внесення нових об'єктів прав інтелектуальної власності до митного реєстру;
- 2) перевірка відповідності коду продукту вимогам УКТ ЗЕД, його опису та наявності в описі відомостей про права інтелектуальної власності;

- 3) приєднання посадової особи спеціалізованого підрозділу до митного огляду (повторного огляду) товарів;
- 4) направлення посадовою особою спеціалізованого підрозділу посадовій особі відділу митного оформлення завдання на огляд товарів за умови, що посадова особа спеціалізованого підрозділу сама не може брати участь у огляді;
- 5) направлення запиту про застосування заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності та декларацій;
- 6) за результатами розгляду запиту приймається рішення про відсутність ознак порушення;
- 7) за результатами розгляду запиту приймається рішення про необхідність проведення перевірки;
- 8) направлення на підпис начальнику митниці рішення про необхідність застосування заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності;
- 9) на підставі підписаного рішення митне оформлення товару призупиняється;
- 10) внесення відомостей про призупинення митного оформлення товарів до митного реєстру;
- 11) поміщення на митний склад товарів, митне оформлення яких призупинено;
- 12) направлення повідомлення правовласнику факсимільним або електронним зв'язком про призупинення митного оформлення товарів;
- 13) направлення повідомлення декларанту факсом або електронними засобами зв'язку про причини зупинення митного оформлення товарів [69, с. 94].

Отже, внутрішньовідомчі відносини формуються в рамках організаційної структури митних органів і в основному виконують функції забезпечення інформаційних потоків, безпосередньо сприяючи захисту прав інтелектуальної власності, частково виконують управлінські функції, зокрема, контрольні та ін.

Зовнішні зв'язки забезпечують формування державної митної політики щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, реалізацію стратегічного бачення в цій сфері, виконуючи проміжну функцію по відношенню до внутрішніх відносин в організаційно-правовому механізмі сприяння захисту прав інтелектуальної власності. Ця теза має сенс, якщо врахувати, що суб'єктами зовнішньої взаємодії є президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, а також ряд центральних органів державної виконавчої влади.

Функціонування організаційно-правового механізму сприяння захисту прав інтелектуальної власності, як уже зазначалося, залежить від його якісної організаційно-правової складової, тобто від взаємозв'язків між елементами механізму. На переконання Г.О. Швеця, такими елементами в блоці зовнішньої взаємодії в моделі є вищезазначені органи різних гілок державної влади. Обсяг їх повноважень у галузі захисту прав інтелектуальної власності залежить від залученості цих державних органів у процес сприяння охороні та захисту прав інтелектуальної власності. Це, в свою чергу, визначає вагу, глибину і міцність відносин, що виникають між зазначеними суб'єктами як елементами блоку зовнішньої взаємодії моделі взаємодії митних органів з іншими суб'єктами сприяння захисту прав інтелектуальної власності.

Аналіз повноважень органів влади у галузі захисту та захисту прав інтелектуальної власності змусив зауважити, що найважливішими з них пов'язаними з розробкою організаційно-правової моделі взаємодії митних органів з іншими суб'єктами щодо охорони і захисту прав інтелектуальної власності інтелектуальної власності є: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Державна фінансова служба, Державна служба інтелектуальної власності України та Антимонопольний комітет України. Вибір цього переліку суб'єктів зовнішньої взаємодії визначається на додаток до обсягу їх повноважень, їх правового статусу і, відповідно, їх ролі в системі

захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності. Крім того, відносини, що виникають між ними, розрізняються за своїм значенням, вагою, насиченістю, частотою реалізації, функціональності, змістом, силою і т. д. Формування та підтримання цих відносин відбувається в процесі реалізації повноважень органів державної влади в галузі охорони та захисту прав інтелектуальної власності [80].

Висновки до Розділу 2.

Після здійснення характеристики заходів, застосовуваних митними органами з метою сприяння захисту прав інтелектуальної власності можна зробити висновки, що заходи, що вживаються митними органами для сприяння захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України, визначаються главою 57 Митного кодексу України та Наказом Міністерства фінансів України № 281 від 09.06.2020 р., зареєстр. у Міністерстві юстиції України від 22 червня 2020 р. № 549/34832.

Щодо товарів, підозрюваних у порушенні прав інтелектуальної власності, застосовуються такі заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності:

- 1) призупинення митного оформлення товарів на підставі відомостей з митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до Закону;
- 2) призупинення митного оформлення товарів з ініціативи митного органу;
- 3) знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні прав інтелектуальної власності;

4) зупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових відправленнях та експрес-відправленнях;

5) зміна маркування на товарах та їх упаковці.

Митні органи застосовують заходи сприяння до товарів, підозрюваних у порушенні Митного кодексу, на стадії здійснення митного оформлення, на якій були виявлені та зафіксовані ознаки порушення.

Система сприяння захисту прав інтелектуальної власності митними органами є досить демократичною. Зокрема, якщо правовласник вважає за необхідне використовувати законні можливості для захисту своєї інтелектуальної власності, митні органи можуть цьому сприяти, якщо ж правовласник не бажає робити певні дії щодо захисту своїх прав, держава і, зокрема, митні органи звільняються від здійснення заходів щодо захисту прав ІВ.

З'ясовано питання взаємодії митних органів з іншими органами державної влади у сфері захисту права інтелектуальної власності. Зроблено висновок про те, що при здійсненні контролю за переміщенням товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, через митний кордон України митні органи взаємодіють з іншими державними органами, уповноваженими на захист прав інтелектуальної власності. Митний кодекс України декларує наявність такої взаємодії і вказує, що її порядок визначається законодавством України.

Правові відносини між митними органами та органами державної влади (без участі парламенту та уряду) характеризуються диспозитивним методом правового регулювання. Це правовідносини вільного волевиявлення та рівності сторін – митні органи вступають у правовідносини з державними органами свого рівня. Якщо необхідно звернутися до вищестоящего органу з вищеназваного переліку державних органів, то митниця, наприклад, повинна звернутися за необхідністю такого звернення до центрального органу

виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної податкової та митної політики. Той, у свою чергу, вже вступає у відповідні правовідносини з суб'єктом рівного статусу.

Внутрішньовідомчі відносини формуються в рамках організаційної структури митних органів і в основному виконують функції забезпечення інформаційних потоків, безпосередньо сприяючи захисту прав інтелектуальної власності, частково виконують управлінські функції, зокрема, контрольні та ін. Зовнішні зв'язки забезпечують формування державної митної політики щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, реалізацію стратегічного бачення в цій сфері, виконуючи проміжну функцію по відношенню до внутрішніх відносин в організаційно-правовому механізмі сприяння захисту прав інтелектуальної власності.

У той же час, неможливо не відзначити, що організаційно-правова модель взаємодії митних органів та органів державної влади характеризується низкою проблем. Зокрема, практика діяльності митних органів свідчить про наявність такого проблемного питання, як відсутність прямої взаємодії посадових осіб відповідних митних підрозділів з Державною службою інтелектуальної власності.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1 Повноваження митних органів зарубіжних країн в сфері охорони та захисту інтелектуальної власності

Обраний сьогодні Україною вектор європейської інтеграції для розвитку передбачає об'єктивну необхідність вивчення досвіду ЄС щодо митного забезпечення прав інтелектуальної власності з метою ефективної адаптації національного законодавства у відповідній галузі та найбільш прийнятних та найкращих елементів цього досвіду, які слід запровадити в українську митну практику. Актуальність вивчення сучасних тенденцій та міжнародного досвіду захисту прав інтелектуальної власності базується на постійному технічному прогресі, появі нових видів товарів та значних обсягах міжнародної торгівлі товарами, що містять права інтелектуальної власності, особливо в даному випадку - торгові назви та товарні знаки. Відповідно зростає обсяг торгівлі та виявлення товарів, що порушують права інтелектуальної власності, піратських копій або підроблених товарів. Однією з причин порушення прав інтелектуальної власності є те, що продукція на основі інтелектуальної власності є складною і дорогою у виготовленні, але її легко і дешево підробити або переробити.

Слід підтримати позицію І.В. Стрижака, що з економічної точки зору необхідність захисту прав інтелектуальної власності можна розглядати як захист прав інвесторів і виробників інноваційної продукції, створення стимулів до інновацій та гарантування права виробників на додану вартість створених ними товарів у формі інтелектуальної власності (наприклад, створення фірмового продукту, що володіє поліпшеними якісними характеристиками, надійністю при тривалому використанні і ін.). Крім того, до виробництва

контрафактної продукції зазвичай залучаються напівлегальні фірми, продукція яких має низьку ціну в результаті ухилення від сплати податків, що позначається на рівні митних платежів, що надходять до бюджету при ввезенні таких товарів, і на рівні захисту вітчизняних виробників аналогічних товарів [72, с. 54].

На переконання І.О. Федотової, соціальна складова забезпечення захисту прав інтелектуальної власності полягає в недопущенні поширення продукції, виготовленої з порушенням технології виробництва і реалізованої в якості торгової марки без згоди правовласника, в результаті чого може бути заподіяна значна шкода здоров'ю споживачів такої продукції. Адже, як правило, контрафактні товари мають значно нижчу і сумнівну якість порівняно з оригінальними товарами. Зокрема, це стосується продуктів харчування, медикаментів та інших фармацевтичних продуктів. Тому діяльність, спрямована на виявлення товарів, що порушують права інтелектуальної власності, захищає інтереси не тільки виробників оригінальних товарів, а й інтереси покупців і споживачів відповідних товарів.

Невід'ємною складовою такої діяльності є діяльність митних органів, оскільки в умовах глобалізації міжнародної торгівлі ефективність виявлення товарів, що порушують права інтелектуальної власності, на етапі ввезення таких товарів на митну територію у багато разів перевищує ефективність виявлення таких товарів при їх реалізації безпосередньо на митній території. З юридичної точки зору це пояснюється тим, що до моменту перетину кордону відповідальність за товари несе їх власник або уповноважена ним особа, після випуску товарів на відповідну митну територію право власності на товари у зв'язку з їх подальшою реалізацією переходить до різних осіб, що ускладнює введення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності [75].

Невід'ємною частиною такої діяльності є діяльність митних органів, оскільки в умовах глобалізації міжнародної торгівлі ефективність виявлення

товарів, що порушують права інтелектуальної власності на момент ввезення таких товарів на митну територію, у кілька разів перевищує ефективність виявлення таких товарів на митній території. З юридичної точки зору це тому, що до перетину кордону відповідальність за товари лежить на їх власнику або уповноваженій ним особі, а після випуску товарів на митну територію права власності на товари у зв'язку з подальшим їх продажем переходить до різних людей, що значно ускладнює притягнення до відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності [75].

У державах-членах ЄС охорона прав інтелектуальної власності здійснюється на комплексній основі в рамках єдиного ринку інтелектуальної власності, де об'єктами охорони є патенти, товарні знаки, географічні вказівки (найменування товарів за географічним походженням), винаходи і розробки, промислові зразки, різні види сортів рослин, авторські та суміжні права. Зокрема, згідно з доповіддю Європейської комісії Європейському парламенту від 24.05.2018 р., з метою розвитку єдиного ринку інтелектуальної власності захист прав інтелектуальної власності в першу чергу спрямований на виявлення та запобігання несанкціонованому використанню інтелектуальної власності, що охороняється, та результатів роботи інноваційних виробників.

Основними ініціативами комплексного підходу є: створення унітарних (уніфікованих) патентів для охорони інтелектуальної власності на єдиній території, що знижує витрати за рахунок спрощення адміністративних процедур з різними адміністраціями країн ЄС; ліквідація патентного підтвердження на національному рівні; створення єдиної законодавчої системи патентної охорони; створення єдиного цифрового ринку авторських прав; створення механізму посередників між правовласниками і користувачами; підвищення рівня боротьби з контрафактною та піратською продукцією (у тому числі за рахунок підвищення ефективності діяльності митних органів щодо захисту прав інтелектуальної власності), розширення міжнародного співробітництва;

забезпечення виконання Європейської Обсерваторією щодо порушень прав інтелектуальної власності основних завдань – збору і представлення даних про економічні та соціальні наслідки контрафакту та піратства, створення бази для обміну інформацією та досвідом між національними органами; підвищення рівня інформованості громадськості про необхідність захисту прав інтелектуальної власності; створення робочих груп з попередження та виявлення незаконного переміщення ввезених товарів при покупці через Інтернет і т. д. [58, с. 167]

В.Я. Настюк справедливо зазначає, що законодавство ЄС про захист прав інтелектуальної власності доповнюється національним законодавством держав-членів ЄС, а це означає, що деякі положення законодавства про інтелектуальну власність окремих держав-членів ЄС суттєво відрізняються або мають свої національні особливості, пов'язані з відповідальністю за порушення та визначення галузі, яка права забезпечує захист прав інтелектуальної власності, визначення його загальних та спеціальних положень.

У таких країнах, як Болгарія, Чехія, Данія, Естонія, Німеччина, Італія, Литва, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, Іспанія та Швеція, захист комерційної таємниці регулюється спеціальним цивільним законодавством з можливими кримінальними санкціями в певних випадках. У таких країнах, як Бельгія, Кіпр, Великобританія, Ірландія, Фінляндія, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Румунія, комерційну таємницю можна захистити за допомогою у законодавства у сфері недобросовісної конкуренції, кримінального законодавства, трудового законодавства тощо. Як результат, різні та спеціальні положення в різних країнах ЄС можуть міститися в різних правових актах у різних галузях права. Винятком у галузі захисту прав інтелектуальної власності в ЄС є правове регулювання митних органів ЄС, при якому процедура митних органів, форми та час виявлення підробленої продукції значною мірою уніфіковані [46, с. 17].

У період 2013-2017 років діяльність митних органів ЄС щодо захисту прав інтелектуальної власності здійснювалась відповідно до Митного плану дій щодо боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності, прийнятого Радою ЄС 16 березня 2009 року. Основними напрямками Митного плану дій щодо боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності на 2013-2017 роки були:

А) удосконалення чинного законодавства про права інтелектуальної власності, зокрема перегляд та уточнення:

1) положень про можливі порушення прав інтелектуальної власності та виявлення контрафактних товарів при транзитних операціях;

2) положень про виявлення контрафактних товарів у невеликих партіях товарів і поштових відправленнях;

3) положень про виявлення контрафактної та піратської продукції у спрощених митних процедурах;

4) положень про витрати на зберігання та знищення контрафактної продукції та фінансові гарантії зацікавлених правовласників інтелектуальної власності;

5) положень про альтернативні дії від знищення товарів, а саме про передачу товарів, що порушують права інтелектуальної власності, благодійним фондам або переробку контрафактної продукції замість їх знищення;

6) положень про чітке правове визначення контрафактної та піратської продукції;

7) положень про надання додаткових статистичних даних про вартість вилучених активів контрафактної продукції та їх використання при розробці профілів ризиків;

8) положень про розробку електронної бази даних поданих заявок на участь у здійсненні митними органами дій, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності (заяви про захист прав інтелектуальної власності);

Б) удосконалення діяльності митних органів щодо захисту прав інтелектуальної власності:

1) обмін наявним досвідом та інформацією між митними органами, обмін базами даних;

2) використання показників ризику, спрямованих на виявлення контрафактної продукції;

3) координація діяльності, спрямованої на виявлення небезпечних вантажів, таких як фармацевтична та харчова продукція;

4) впровадження селективних методів виявлення контрафактної продукції в митній діяльності шляхом посилення контролю під час проведення культурно-спортивних заходів (Олімпіад, міжнародних фестивалів та ін.) та організації короткострокових позапланових цільових заходів з виявлення контрафактної продукції;

5) створення спеціальних ризик-орієнтованих груп користувачів інтелектуальної власності;

6) створення на національному рівні групи експертів з ПІВ, у тому числі групи експертів з виявлення каналів розповсюдження контрафактної продукції через мережу Інтернет;

7) підготовка і навчання, організація спеціалізованих семінарів та інтернет-курсів для співробітників митних органів і правовласників;

В) удосконалення співпраці з правовласниками та підприємствами:

1) сприяння прийому заяв митних органів на вчинення дій, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності та отримання від правовласників необхідної інформації, необхідної для ідентифікації товарів, затриманих в результаті підозри в порушенні прав інтелектуальної власності;

2) сприяння укладенню угод між митними органами та правовласниками або зацікавленими особами про обмін інформацією, у тому числі з інтернет-провайдерами;

- 3) сприяння обміну інформацією із зацікавленими особами в електронній формі;
 - 4) співпраця з іншими органами та організаціями щодо захисту прав інтелектуальної власності;
- Г) зміцнення співпраці між митними органами ЄС та митними органами інших держав:
- 1) укладення угод про співробітництво в галузі захисту прав інтелектуальної власності та обміну інформацією;
 - 2) розширення співпраці з країнами (зокрема, з Китаєм), з яких найчастіше ввозяться контрафактні товари;
- Д) Підвищення обізнаності громадськості та усвідомлення небезпеки контрафактної та піратської продукції:
- 1) Поширення та публікація листівок про контрафактну продукцію в аеропортах, портах, залізничних станціях, розповсюдження інформаційних заміток через засоби масової інформації та Інтернет;
 - 2) попередження покупців про можливі ризики, пов'язані з придбанням товарів в Інтернеті;
 - 3) публікація статистичних даних, у тому числі щодо виявлених випадків порушення прав інтелектуальної власності;
 - 4) організація відкритих спеціальних семінарів;
 - 5) повідомлення відповідної інформації на веб-сайтах митних органів [44, с. 64-65].

Значна частина положень Митного плану дій щодо боротьби з порушеннями інтелектуальної власності на 2013-2017 роки залишається актуальною і відображається в Плані митних заходів щодо боротьби з порушеннями інтелектуальної власності на період 2018-2021 років, прийнятому Радою ЄС у березні 2018 року.

Водночас захист прав інтелектуальної власності є одним із пріоритетних завдань, визначених пропозиціями Європейської Комісії щодо встановлення програми діяльності митних органів ЄС на період 2014-2020 років. Така програма спрямована на заохочення зростання та розвитку інновацій шляхом ефективного захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні, і митні органи продовжують відігравати фундаментальну роль у цьому питанні.

Основними особливостями законодавчого регулювання захисту прав інтелектуальної власності, передбачених Регламентом № 608/2013 від 12.06.2013 року є наступні:

- заходи, вжиті митними органами для захисту прав інтелектуальної власності під час митного контролю, застосовуються до товарів, що ввозяться в ЄС, вивозяться за межі ЄС, транспортуються транзитом через ЄС або розміщуються у вільних зонах або на вільних складах.

- заходи митних органів щодо захисту прав інтелектуальної власності не поширюються на товари, що перевозяться в особистому багажі пасажирів, за умови, що товари призначені для особистого споживання, а транспорт не має ознак комерційного характеру.

- заходи митних органів щодо захисту прав інтелектуальної власності не поширюються на товари, що були виготовлені за письмовою згодою власника прав, але понад кількість таких товарів, узгодженої (дозволеної) правовласником (так звана незаконна паралельна торгівля);

- дії митних органів щодо виявлення товарів із порушенням прав інтелектуальної власності здійснюються відповідно до митних процедур з урахуванням критеріїв ризику.

- можливість отримання митними органами гарантій від власника прав (особи, яка подала заяву про захист прав інтелектуальної власності) гарантії покриття витрат у вигляді вартості підроблених товарів через знищення таких підроблених товарів митними органами. Це означає, що власник прав

зобов'язаний відшкодувати всі витрати, які митні органи несуть під час здійснення процедур захисту своїх прав інтелектуальної власності. У свою чергу правовласник має право вимагати відшкодування збитків порушником прав інтелектуальної власності.

- можливість для митних органів вибрати право переміщення товарів, що підлягають знищенню, у межах підконтрольної митній країні, або випуску їх для вільної переробки або використання цих товарів у некомерційних цілях;

- планується обмін інформацією між митними органами та правовласниками через центральну електронну базу даних;

- створюються правові умови для прояву ініціативи правовласників, щодо взаємодії з митними органами та співпраці з ними щодо захисту своїх прав інтелектуальної власності. Якщо правовласник або інша уповноважена особа зацікавлена у захисті відповідних прав інтелектуальної власності, він має право подати до митних органів заяву про захист прав інтелектуальної власності, збір за подання та перевірку якої не стягуватиметься. Така заява може бути подана заявником у будь-який час на власний запит або після повідомлення митних органів про необхідність подання заяви про захист прав інтелектуальної власності у зв'язку з виявленням та затриманням (призупиненням) товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності. Період, протягом якого митний орган зобов'язується вжити заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності, зазначений у рішенні про прийняття заяви та не повинен перевищувати 1 року з дня, наступного за датою прийняття рішення, з можливістю продовження. Рішення про продовження граничного терміну дії митних органів щодо захисту прав інтелектуальної власності приймається за запитом (за встановленою формою) протягом 30 днів з моменту повідомлення, про що повідомляється заявнику;

- повинні бути подані (у тому числі в електронному вигляді) до відповідного митного органу за формою, встановленою законом. Зокрема, у

заявці детально вказуються охоронювані права інтелектуальної власності, відомості про те, де проводиться оригінальний продукт, хто виробляє продукт, хто імпортує (продає) продукт, відомості про транспортування продукту, опис продукту і упаковки, супровідні документи на продукт, відомості, якими може розташовувати правовласник щодо фактів порушення прав інтелектуальної власності та ін. [67].

У той же час, як зазначає П.В. Пашко, кожна держава-член ЄС має відповідний митний департамент, компетентний приймати і обробляти заявки на захист прав інтелектуальної власності. Перелік компетентних митних відомств усіх країн ЄС публічно публікується виконавчим органом ЄС - Європейською комісією. Якщо заявка ЄС отримана, Компетентний митний департамент, до якого подається заявка ЄС, повідомляє компетентні митні органи кожної держави-члена ЄС про рішення прийняти або відхилити заявку, внести зміни до заявки; про зупинення або продовження строку дії заяви про захист прав інтелектуальної власності митними органами. У свою чергу, компетентні митні органи негайно направляють отримані рішення у відповідні митні підрозділи своєї держави [52, с. 160].

Рішення про призупинення реалізації митними органами ЄС заявки на захист прав інтелектуальної власності приймається в наступних випадках:

- 1) використання особою, права інтелектуальної власності якої захищені, інформації, отриманої від митних органів, в інших цілях;
- 2) невиконання особою, права на інтелектуальну власність якої охороняються, своїх зобов'язань щодо оновлення відомостей про права на інтелектуальну власність, зобов'язань щодо повернення отриманих зразків товарів; зобов'язань щодо оплати витрат на переведення поданих нею заявок та інших зобов'язань.

При здійсненні митного контролю митні органи враховують ряд критеріїв і даних для виявлення товарів з порушенням прав інтелектуальної власності.

Якщо митні органи ЄС виявляють факти, що вказують на те, що товари можуть належати контрафактній продукції, або виявляють товари, підозрювані в порушенні прав інтелектуальної власності, випуск таких товарів повинен бути припинений або товари повинні бути затримані. Відповідно до Регламенту № 608/2013, залежно від того, чи була подана заявка на захист прав інтелектуальної власності правовласником або іншою зацікавленою особою, існує різний порядок дій митних органів ЄС у разі виявлення товарів, підозрюваних у порушенні прав інтелектуальної власності. У першому випадку, якщо митний орган виявить товари, підозрювані в порушенні прав інтелектуальної власності, щодо яких подано та прийнято до виконання заяву про охорону, він приймає рішення про призупинення випуску або затримання підозрілих товарів та повідомляє про це декларанта (власника товарів) протягом 1 робочого дня з дня зупинення випуску товарів та правовласника (особа, права на інтелектуальну власність якої підлягають охороні) у той же день або в найкоротші терміни після повідомлення декларанта.

Залежно від відповідей, які декларант (власник) товару та правовласник повинні дати протягом 10 робочих днів (3 робочих дні у разі затримання швидкопсувних товарів) з дати повідомлення про призупинення випуску товарів, митні органи можуть прийняти такі рішення:

1) Рішення про знищення затриманих товарів, їх переробку або використання в некомерційних цілях: а) якщо правовласник надає митному органу письмове заповнення про порушення прав інтелектуальної власності, знищення затриманих товарів погоджується, а декларант (власник) дає письмову згоду; б) якщо декларант (власник) товарів не дасть письмової відповіді митному органу та не повідомить письмово про свою позицію (у цьому випадку митний орган має право рахувати, що декларант погоджується знищити товари або використовувати в некомерційних цілях);

2) рішення про скасування затримання товарів та випуск їх у вільний обіг або в інший митний режим, заявлене декларантом - якщо правовласник не надав письмових доказів порушення прав інтелектуальної власності та не погодився на знищення товарів;

3) рішення негайно повідомити правовласника про порушення порядку встановлення факту порушення прав інтелектуальної власності, якщо декларант (власник) товару не дасть письмової згоди на знищення товару. У цьому випадку правовласник зобов'язаний розпочати процес встановлення порушення прав інтелектуальної власності протягом 10 робочих днів (3 робочих дні для швидкопсувних товарів) з дати повідомлення про призупинення або затримання товару.

За винятком швидкопсувних товарів (товарів, які зіпсуються протягом 20 днів з дня їх затримання або зупинення випуску) митний орган може додатково продовжити термін, необхідний для порушення процедури встановлення факту порушення прав інтелектуальної власності, не більше ніж на 10 днів з моменту отримання належним чином обґрунтованого запиту від правовласника (особи, яка подала заяву про захист прав інтелектуальної власності). Якщо у встановлений строк не отримано письмове повідомлення від правовласника про початок процедури встановлення факту порушення прав інтелектуальної власності, митний орган приймає рішення про завершення митного оформлення та випуск товарів у заявлений митний режим [67].

Слід зазначити, що Регламент 608/2013, що вдосконалює законодавство митних органів ЄС у галузі захисту прав інтелектуальної власності, використовує чітко визначені терміни «права інтелектуальної власності», «торгова марка», «винахід (розробка)», «географічне зазначення (найменування)», «контрафактний товар», «піратські копії», «товари, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності», «правовласник», «заява (заявка на охорону прав інтелектуальної власності)», «заявник»,

«власник товару», «декларант», «знищення товару», «дрібна партія товару», «швидкопсувні товари» тощо.

Відповідно до Регламенту 608/2013, права інтелектуальної власності включають, зокрема: 1) торгові марки; 2) винаходи, розробки (проекти); 3) авторське право відповідно до національного та європейського законодавства; 4) власна географічна інформація (назви); 5) патенти відповідно до національного та європейського законодавства; 6) додаткові сертифікати захисту лікарських засобів; 7) додаткові сертифікати захисту засобів захисту рослин; 8) майнові права на різні типи сортів рослин відповідно до європейського та національного законодавства; 9) топографії інтегральних мікросхем відповідно до національного та європейського законодавства; 10) корисні моделі відповідно до національного та європейського законодавства; 11) ексклюзивні торгові марки (фірмові найменування) відповідно до національного та європейського законодавства [67].

При цьому до товарів, що порушують права інтелектуальної власності, відносяться як готові вироби, що безпосередньо порушують права інтелектуальної власності, так і компоненти, вироби, матриці, форми і схеми, призначені для використання при виготовленні товарів, що порушують права інтелектуальної власності.

О.Ю. Медвідь обґрунтовано зазначає, що якщо в Митному кодексі України поняття "контрафактні товари" включає поняття товарів, що містять і порушують такі об'єкти прав інтелектуальної власності, як об'єкти авторського права і суміжних прав, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, географічні зазначення та сорти рослин, то в законодавстві ЄС згідно з регламентом № 608/2013 контрафактні товари і піратські товари виділяються окремо. До контрафактних товарів відносяться: 1) товари, які є предметом порушення товарного знака, юридично зареєстровані і не відрізняються без істотних ознак від товарного знака; 2) товари, які є предметом порушення

географічних зазначень (найменувань) і містять і описують охоронювані власні географічні назви; 3) будь-яка упаковка, етикетка, наклейка, інструкція, гарантійний документ або що-небудь подібне, навіть якщо це окремий предмет, який підозрюється в порушенні товарного знака або географічної назви і включає знак чи напис, ідентичні дійсним товарним знакам і географічних назв, або які не можуть бути відмінності за своїм власним ефективним характеристикам і не можуть бути використані в тій же мірі, що і без використання найменувань прав інтелектуальної власності. До піратських товарів відносяться товари, які є предметом порушення авторських прав, суміжних прав, винаходів, розробок і містять або є копіями, виготовленими без згоди правовласників або уповноважених осіб щодо авторських прав, суміжних прав, винаходів, розробок [38, с. 161].

В якості ілюстрації розглянемо практику регулювання сфери інтелектуальної власності в США як однієї з найбільш розвинених країн світу. Для того щоб зрозуміти, чи є система захисту прав інтелектуальної власності в Україні досконалою, ми проведемо порівняльний аналіз цієї системи в Сполучених Штатах Америки. Як зазначає Г.О. Швець, американська митна служба, забезпечує дотримання прав інтелектуальної власності та відповідних законів на митному кордоні США. Окрім відповіді на запити про допомогу у зупинці імпорту контрафактних та піратських товарів, що є обов'язковою вимогою Угоди ТРІПС, Митна служба США також має широкі повноваження, що дозволяють їй провести власне розслідування та припинити ввезення товарів за власною ініціативою. Хоча Угода ТРІПС передбачає лише примусові заходи на митному кордоні для заборони ввезення контрафактних та піратських товарів, що порушують права на торгові марки та авторські права, Митна служба США також має право заборонити імпорт товарів, що порушують права на торгові марки, торгові назви, об'єкти авторського права та/або винаходи.

Незалежно від того, чи діє митна служба США на підставі заяви Правовласника інтелектуальної власності або в порядку "Ехoffісіо", митні чиновники часто тісно співпрацюють з правовласниками інтелектуальної власності для виявлення незаконних товарів. Митна служба США часто працює з іншими співробітниками правоохоронних органів, щоб допомогти відстежувати переміщення незаконних товарів від митного кордону до місцевої розподільної мережі. Щоб допомогти митним чиновникам визначити законність перетину товарів через митний кордон, США Митна служба веде централізовану базу даних, доступну всім митним відомствам Сполучених Штатів Америки. Ця база даних є одним з основних інструментів, що використовуються митною службою США для забезпечення захисту прав інтелектуальної власності. На основі цієї бази даних митна служба США може направляти попередження місцевим митним органам про необхідність вжиття примусових заходів щодо певних товарів [81, с.127-128].

Для ведення бази даних митна служба США вимагає від власників прав інтелектуальної власності реєструвати певну інформацію про свої права на інтелектуальну власність. Після того як товарні знаки, торговельні найменування або авторські права зареєстровані в митній службі США і внесені в базу даних, митна служба США має законні підстави припинити імпорт незаконних, контрафактних або піратських товарів за участю або без участі правовласника інтелектуальної власності. Так, працівник митного органу, якому відомі зареєстровані товарні знаки, фірмові найменування або об'єкти авторського права, може за власною ініціативою вживати правоохоронних заходів, виявляти, затримувати або вилучати товари, які, на його думку, є незаконними, контрафактними або піратськими. Такі широкі повноваження дуже ефективно перешкоджають проникненню нелегальних товарів через митний кордон, тим самим сприяючи скороченню кількості позовів і скарг, які

розглядаються всередині країни з метою боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності [2, с.49].

За твердження С.М. Перепьолкіна, Митна служба США може призупинити переміщення товарів, які підозрюються в порушенні товарного знака, торгової марки чи об'єкта авторського права іншої особи. Протягом п'яти днів після такого призупинення митні органи повідомляють імпортера про своє рішення затримати товар. Імпортер може підтвердити законність ввезення протягом 30 днів. 30-денний термін можна продовжити, якщо на це є серйозні причини. З моменту пред'явлення товарів для митного контролю до моменту видачі повідомлення про відповідальність митний орган має надати власнику прав інтелектуальної власності таку інформацію: дату ввезення; порт в'їзду; опис продукту; кількість товару; країна походження товару.

Після подання повідомлення про вилучення товарів митний орган зобов'язаний повідомити власника інтелектуальної власності про зазначену вище інформацію протягом 30 днів. Після того, як власник інтелектуальної власності забезпечив належне забезпечення, митні органи можуть пред'явити зразок підозрюваних товарів власнику інтелектуальної власності для перевірки або перевірки в будь-який час після того, як товари були пред'явлені для митного контролю, але до вилучення. чи є ввезений товар незаконним. Митний орган має право вимагати повернення зразка в будь-який час. Зразок повинен бути повернутий митниці за запитом або після завершення інспекції або тестування. У разі пошкодження, знищення або втрати зразка власником прав інтелектуальної власності він зобов'язаний підтвердити втрату або знищення. Якщо митні органи вирішать, що товари є незаконними, вони будуть конфісковані. Конфісковані та вилучені товари, як правило, знищуються, якщо власник інтелектуальної власності не дозволить продаж товарів іншими способами, наприклад, через некомерційні організації. Окрім вилучення та знищення товарів, імпортеру можуть загрожувати великі штрафи. В ході

розслідування власник прав інтелектуальної власності може бути зобов'язаний внести заставу, щоб отримати зразок вилученого товару для тестування. Крім того, він може бути зобов'язаний внести заставу з метою продовження арешту затриманого товару до встановлення факту правопорушення. Метою застави є гарантування відшкодування імпортеру у разі незаконного затримання товару.

Державна митна служба України, як і митна служба США, веде митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності на підставі заяв власників авторських і суміжних прав, товарних знаків, промислових зразків і географічних зазначень. Але в США такий реєстр називається «централізованою базою даних» і реєстрація інформації про свої права інтелектуальної власності їх власниками є обов'язковою. Порядок реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі, включаючи форму заявки, перелік відомостей і документів, що додаються до заявки, подання і розгляд заявки та ведення митного реєстру, визначається центральним органом виконавчої влади [53, с. 57-58].

Таким чином, незважаючи на те, що в нашій країні начебто створені всі умови для недопущення переміщення контрафактних або піратських товарів через митний кордон, є ще над чим працювати. Це стосується насамперед системи виявлення порушень, а також незаконно переміщуваних товарів і системи покарання за дії, що порушують права власників інтелектуальної власності. Адже якщо порівнювати Україну і США, то останні мають більш досконалу систему виявлення контрафактних товарів при переміщенні їх через митний кордон, а також систему покарання за протиправні дії.

3.2. Напрями вдосконалення механізмів захисту інтелектуальної власності митними органами

В.В. Колесніченко, серед проблемних аспектів організаційно-правового механізму сприяння захисту прав інтелектуальної власності митними органами України виділяє наступні групи:

1. Основні проблемні питання, пов'язані з організацією роботи співробітників сектору захисту прав інтелектуальної власності при митному контролі:

- необхідність підвищення рівня митного контролю шляхом збереження людського потенціалу з певним досвідом у такій роботі (щодо захисту прав інтелектуальної власності з урахуванням проблемних моментів, а також сучасних вимог до якості та термінів митного оформлення, зменшення кількості митних перевірок); кількісного і кадрового наповнення митних підрозділів, до компетенції яких входить захист прав інтелектуальної власності та систематичне навчання цих осіб шляхом участі у відповідних семінарах та навчальних курсах. На даний момент митними органами визначено від одного до трьох посадових осіб щодо захисту прав інтелектуальної власності у складі підрозділів організації митного контролю;

- необхідність вирішення проблеми дотримання певних процедурних строків працівниками підрозділу захисту прав інтелектуальної власності відділу митного контролю, зокрема забезпечення направлення повідомлень про факт пред'явлення товарів, що містять об'єкти прав інтелектуальної власності, до митного оформлення із зазначенням відомостей, зазначених у частині третій статті 399, а декларанту - про причини призупинення їх митного оформлення, найменування та адресу правовласника у встановлений законом термін фізично неможливо.

Порядком застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами передбачено направлення рішення митним органом в день його прийняття. Рішенням цієї проблеми може бути заміна фрази «в день прийняття рішення» на «в день прийняття рішення або в найкоротший термін» [32, с.76];

2. основні проблемні питання, пов'язані з веденням митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності та внесенням до нього відомостей:

- Реєстрація загальновідомих речей або реєстрація «дублікатів речей». Так, на даний момент зареєстровані такі відомі речі, як: респіратор, планшетний комп'ютер, шуруп, зубочистка, вішалка для одягу, запальничка, автозапчастини, палички для барбекю, сірники. З огляду на вищесказане, ви можете зареєструвати що завгодно і отримати патент, в тому числі і на відомий товар. Актуальною проблемою, що ускладнює митний контроль за захистом прав інтелектуальної власності, є наявність у митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності значної кількості об'єктів прав інтелектуальної власності, схожих за своїми характерними ознаками. Це в основному промислові зразки, патенти на які видаються без проведення кваліфікаційних експертиз по суті звернень заявників. У таких випадках, при практично однакових ознаках декларованих товарів, з товарами, внесеними до митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності, посадовим особам митних органів необхідно чітко визначити в умовах певних тимчасових нормативів, відповідно до їх компетенції – чи мають ці товари всі істотні ознаки промислових зразків, внесених до митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності.

Проблема в тому, що ви можете отримати кілька патентів від різних правовласників на одну і ту ж річ. Нерідко в митному реєстрі реєструється кілька патентів (дублікатів патентів) практично на один і той же промисловий зразок, наприклад: зубочистки-номери в митному реєстрі 1293, 1513 і 1551;

палички для барбекю – номери в митному реєстрі 1289 і 1938; сірники – номери в митному реєстрі 1713, 1714, 1775 [52, с.148].

Відповідно до статті 14 Закону України «України «Про охорону прав на промислові зразки» при реєстрації проводиться лише формальна експертиза [64]. Іншими словами, перевіряється тільки відповідність поданих документів вимогам законодавства. Ніяких експертиз на предмет подібності зареєстрованого об'єкта з уже зареєстрованими або загальновідомими об'єктами не проводиться.

На жаль, останнім часом спостерігається наростаюча тенденція до внесення до митного реєстру таких промислових зразків, які добре відомі на момент реєстрації, сукупність суттєвих ознак таких промислових зразків до дати реєстрації Державною службою інтелектуальної власності України, а, відповідно, у митному реєстрі стала загальнодоступною у світі.

Тому в цілях захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон та недопущення затримок в митному оформленні, пов'язаних з неоднозначним тлумаченням законодавства про охорону прав інтелектуальної власності на промислові зразки, П.В. Пашко пропонує внести зміни в Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 09 червня 2012 р., 2020 № 282), встановивши можливість реєстрації лише тих промислових зразків, які отримали правову охорону відповідно до Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків, [52, с.151].

Враховуючи вищевикладене і ґрунтуючись на досвіді використання митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності, можна виділити три основні причини внесення промислових зразків до цього реєстру:

1. усунути конкуренцію на ринку щодо певної категорії товарів - і в цьому випадку імпортер/експортер / виробник цих товарів виступає заявником на реєстрацію в митному реєстрі об'єктів інтелектуальної власності.

2. захистити свій бізнес від посягань інших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які реєстраціями, про які йдеться у п.1 використовують своє право призупиняти митне оформлення експорту/імпорту аналогічних товарів.

3. надати згоду на відновлення митного оформлення призупинених (як правило, не безоплатно) товарів, що переміщуються через митний кордон України іншими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. При цьому більшість промислових зразків, які вже відомі до моменту реєстрації, реєструються, тобто вони не є новими: респіратори, амортизатори, колісні диски, підшипники, замки запалювання (практично всі запчастини для автомобіля, що входять до його складу), планшетні комп'ютери, шестерні і так далі.

Таким чином, резюмуємо, що проведений нами аналіз існуючої організаційно-правової моделі взаємодії митних органів та інших суб'єктів сприяння охороні і захисту прав інтелектуальної власності показав, що існує ряд проблем, що перешкоджають ефективному і якісному функціонуванню системи охорони і захисту прав інтелектуальної власності. З метою усунення цих проблем і оптимізації роботи митниці, оперативного внесення змін до нормативних правових актів, що регулюють сферу інтелектуальної власності, сприяння розвитку підприємництва, прискорення зовнішньої торгівлі і т.д., необхідно, перш за все, скоротити терміни прийняття митними органами рішень про проведення митного оформлення, переміщення через кордон або їх призупинення чи виконання інших митних процедур, передбачених законодавством.

Крім того, для вирішення вищевказаних завдань, Д.В. Приймаченко пропонується розробити якісно іншу організаційно-правову модель взаємодії митних органів та інших суб'єктів сприяння охороні та захисту прав інтелектуальної власності. Основною характеристикою даної моделі має бути мінімальна кількість ієрархічно складних відносин, відсутність дублювання у внутрішніх відносинах, можливість взаємодії митних органів та інших суб'єктів охорони та захисту прав інтелектуальної власності безпосередньо.

Безпосередня взаємодія повинна здійснюватися на стадії охорони, тобто при внесенні об'єктів інтелектуальної власності до загального реєстру. Суть цієї взаємодії полягає в постійних консультаціях з фахівцями та інспекторами сектору із захисту прав інтелектуальної власності та експортного контролю Департаменту організації митного контролю Державної фіскальної служби. Зворотна взаємодія здійснюватиметься на стадії захисту і полягатиме у здійсненні самого митного контролю. Крім того, запропонована нами модель, якщо вона буде реалізована на практиці, забезпечить швидке реагування на проблеми з метою їх усунення. Запропонована організаційно-правова модель дозволяє встановити тісні міжособистісні зв'язки на всіх рівнях взаємодії-починаючи з міждержавного і закінчуючи взаємодією митних постів.

Для того щоб така модель почала працювати на практиці, варто запозичити досвід професійних взаємовідносин митних органів європейських країн. Так, наприклад, у ФРН працівники митної служби здійснюють свої повноваження в режимі вільного співробітництва і для них цілком допустимо в разі виникнення певних проблемних ситуацій звертатися до спеціалістів інших служб і консультуватися з тих питань, які входять до їх компетенції [61, с.165].

Українська практика взаємодії митниці з іншими державними органами, як зазначалося вище, носить субординаційний характер. Такий стан справ призводить до занадто повільного вирішення проблем, що вимагають оперативного вирішення. Можливість вирішувати нагальні питання з

мінімальною кількістю бюрократичних формальностей забезпечила б значно більш ефективне функціонування системи охорони і захисту прав інтелектуальної власності в Україні і наблизила б нашу країну до стандартів ЄС.

Слід зазначити, що 30 червня 2020 року набули чинності два накази Міністерства Фінансів України (№ 281 та № 282 від 9 червня 2020 року) щодо вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності на митниці. Після набрання чинності Законом «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності при перевезенні товарів через митний кордон України», прийняття цих наказів є наступним кроком у подальшій реалізації положень Регламенту ЄС та здійснено відповідно до ст. 84 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності, та необхідних заходів проти товарів, які порушують ці права.

Наказ № 281 замінює вже досить застарілий наказ Мінфіну від 30 травня 2012 року № 647 і вводить єдиний, більш детальний підхід і порядок застосування заходів митними органами до товарів, підозрюваних у порушенні прав інтелектуальної власності, стандартизовані форми взаємодії з правовласниками і декларантами, а також порядок застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів, правовласників і декларантів.

У свою чергу, наказом № 282 вносяться зміни до Порядку реєстрації в митному реєстрі об'єктів інтелектуальної власності, який був затверджений 30 травня 2012 року наказом Мінфіну № 648. Оновлена процедура більш деталізована, ніж її попередниця, і можна сказати, що вона була розроблена в інтересах сумлінного бізнесу.

Слід докладніше розглянути суть наказу № 282, оскільки він містить досить багато нововведень, які бізнес повинен мати на увазі при реєстрації об'єктів ПІВ у митному реєстрі та їх подальшому захисті. У колишньому

порядку надання неповного пакету документів до заяви про реєстрацію об'єкта поліса передбачало відмову в реєстрації. В результаті довелося подати нову заяву і матеріали-додатки з урахуванням повного усунення причин, що послужили підставою для відмови у включенні об'єкта до митного реєстру. Незважаючи на те, що крайній термін розгляду заявки становив 30 робочих днів з дня її подачі, повторна подача заявки і новий відлік часу в 30 днів значно сповільнювали терміни реєстрації об'єктів ПІВ.

Оновлена процедура передбачає більш досконалу процедуру. Якщо після реєстрації заяви встановлено, що до неї не додано всіх документів, зазначено неповні відомості та/або є зауваження щодо доданих документів, структурний підрозділ Державної митної служби надсилає заявнику запит із зазначенням документів та/або відомостей, які мають бути подані, виправлені або доповнені (пункт 13 нового порядку). Після отримання такого запиту у заявника є 10 днів на виправлення недоліків. Крім того, заявнику надсилається повідомлення із зазначенням дати та номера, за яким було зареєстровано його заяву. Це, безумовно, робить процедуру більш чіткою, швидкою та передбачуваною [79].

Інше питання - перевірка інформації. Колишній порядок не передбачав повноважень структурного підрозділу митниці щодо перевірки достовірності відомостей / документів. По суті, все зводилося до формальної перевірки повноти документів. Водночас п. 2.8 старого порядку передбачав виключення об'єкта ПІВ з митного реєстру у разі подальшого виявлення недостовірності відомостей, поданих правовласником у заявці та доданих до неї матеріалах, вже за фактом після реєстрації.

Уточнений порядок передбачає, що у разі виникнення сумнівів щодо дійсності документа, що подається разом із заявою про реєстрацію об'єкта ПІВ у митному реєстрі, або достовірності містяться в ньому відомостей Державна митна служба СП може звернутися до органу підприємства, установи, організації, що видав такий документ, з проханням провести його перевірку або

надати додаткову інформацію. При цьому термін розгляду такої заяви не припиняється.

Такий підхід дозволяє митниці швидко визначити на етапі перевірки заявки, чи сумлінний заявник і чи не призведе подача завідомо сфабрикованої заявки до «патентного тролінгу» на митниці і чи не ускладнить роботу сумлінних імпортерів/експортерів.

Новий порядок також передбачає додаткові підстави для виключення об'єкта ПІВ з митного реєстру, а саме:

- часткова або повна передача іншій особі прав на об'єкт, зареєстрований у митному реєстрі ПІВ, що впливає на правові підстави для реєстрації об'єкта в митному реєстрі, систематичне (три і більше разів протягом року) неподання в СП Державної митної служби відомостей та (або) документів про зміни та (або) доповнення до відомостей і документів, що стосуються зареєстрованого об'єкта ПІВ;

- систематичне (три і більше разів протягом року) нереагування на повідомлення митних органів у рамках сприяння охороні об'єкта ПІВ (зупинка, знищення товарів, підозрюваних у порушенні ПІВ);

- якщо правовласник використовує інформацію, отриману від митних органів, з метою, не пов'язаних із застосуванням заходів сприяння.

Виходячи з вищезазначених підстав, заявник, об'єкти якого включені до митного реєстру, повинен співпрацювати зі спільним підприємством Державної митної служби для безперешкодного митного оформлення товарів інших добросовісних імпортерів та експортерів та не створювати штучних перешкод для митного оформлення товарів інших господарюючих суб'єктів.

Наказом № 282 передбачено створення та введення в експлуатацію до 1 липня 2020 року нового програмно-інформаційного комплексу «Митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності», а також програмно-інформаційного сервісу для правовласників. Те, що досить важливо в карантинних умовах, було

переведено в електронну форму спілкування між правовласниками та Державною митною службою. Однак те, як така цифровізація буде реалізована на практиці, ще належить оцінити за результатами роботи з «Реєстром об'єктів інтелектуальної власності 2.0» і програмно-інформаційним сервісом для правовласників.

Отже, практична реалізація цих документів сприятиме, з одного боку, посиленню боротьбу з контрафактними і піратськими товарами, а з іншого - прискоренню переміщення оригінальних товарів через митний кордон України та безперешкодному митному оформленню прав інтелектуальної власності за аналогією з Регламентом ЄС № 608/2013 [80].

Відповідно до п. 6.5. Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020 – 2025 роки, визначені такі стратегічні цілі захисту прав інтелектуальної власності при митному контролі:

1) забезпечення ефективних і прозорих митних процедур, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності при митному контролі;;

2) цифровізація (оцифровка) та перехід на електронний документообіг у роботі митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності;

3) Розробка електронної системи оперативного обміну інформацією (з використанням новітніх цифрових технологій, інтернет-ресурсу програмного забезпечення) між правовласниками (або їх представниками) та митними органами.

Конкретними заходами щодо досягнення поставлених цілей, відповідно до Національної стратегії розвитку інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 років, є:

- впровадження електронної системи обміну інформацією між компаніями-правовласниками (або їх представниками) та митними органами, яка дозволить у цифровому форматі заповнювати заявки на внесення об'єктів інтелектуальної власності до митного реєстру, здійснювати оперативний обмін

інформацією між митними органами та правовласниками, фіксувати інформацію про всі дії, зокрема запити митних органів до правовласників (час направлення запиту, час отримання відповіді), відомості про відповідальних осіб, які забезпечили інформаційний обмін), він буде містити зведену інформацію про виконання митницею всіх дій, пов'язаних з призупиненням митного оформлення конкретних товарів за ознаками порушення статевої приналежності, починаючи з призупинення випуску товарів і аж до знищення контрафактних товарів;

- забезпечення надання заявником вичерпної інформації, необхідної для ідентифікації оригінальних товарів при розгляді заяви правовласника про внесення до Митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності, за аналогією з Регламентом ЄС № 608/2013, що дозволить митним органам ідентифікувати їх і запобігти їх необґрунтоване затримання;

- розробка нової редакції Порядку реєстрації в митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до законодавства, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 648;

- розробка нової редакції Порядку взаємодії митних органів при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти прав інтелектуальної власності, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 647;

- удосконалення процедури знищення контрафактних товарів, яка повинна проходити під контролем митниці, має бути простим у виконанні, роль власника контрафактних товарів у процедурі знищення повинна закінчуватися після того, як останній дасть згоду на знищення або «мовчазну згоду», правовласник повинен мати можливість контролювати виконання власником своїх зобов'язань і можливість безпосередньо брати участь у процесі знищення таких товарів, враховуючи, що саме правовласник несе відповідальність за всі витрати, пов'язані з призупиненням і знищенням підробок;

- розробка та затвердження підзаконним актом механізмів розміщення контрафактних товарів на митному складі з визначенням чітких строків їх зберігання та Порядку обчислення обсягів зберігання з метою недопущення недотримання строків зберігання цих товарів та необґрунтованого завищення вартості зберігання на митних складах;

- публікація на офіційному сайті Центрального митного органу діючого переліку ліцензованих підприємств, що знищують контрафактну продукцію, із зазначенням окремих категорій товарів, які вони можуть знищити, та митних органів, які вони можуть обслуговувати;

- удосконалення порядку опублікування відомостей митного реєстру на офіційному сайті митниці, тобто подання відомостей, що містяться в митному реєстрі, третім особам (імпортерам, експортерам) відповідно до вимог законодавства про публічну інформацію у формі відкритих даних, у тому числі відомостей про уповноваженого представника Правовласника на території України, за наявності згоди на таке опублікування. Ці дані повинні зберігатися в цифровому форматі з зручним інтерфейсом, для зручності використання потенційними користувачами і виконання пошуку за ключовими словами;

- забезпечення участі особи, права інтелектуальної власності якої порушено, у справі про порушення митних правил (статті 497, 498 МКУ) з метою захисту своїх прав ІВ та доведення своєї позиції до відома судді;

- доповнення санкції ст. 476 МКУ поняттям «знищення» для уникнення продажу конфіскованої фальсифікованої продукції через Державну виконавчу службу, оскільки на сьогоднішній день суди відмовляються постановляти рішення щодо знищення контрафактної продукції у зв'язку із відсутністю такої санкції у ст. 476 МКУ;

- передбачити, що розмір штрафу повинен враховувати обсяг ввезеної контрафактної або піратської продукції нормативне закріплення поняття «паралельний імпорт», введення його правового регулювання шляхом

закріплення міжнародного режиму вичерпання прав у національному законодавстві, законодавче розмежування поняття «паралельний імпорт» і контрафактної продукції;

- приєднання до Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів, яку планується оформити протоколом до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (стаття 57 Угоди про асоціацію);

- обмеження права на призупинення імпорту (з урахуванням положень статті 51 Угоди TRIPS, в яких прямо вказані тільки такі об'єкти інтелектуальної власності, як знаки для товарів і послуг та об'єкти авторського права) з метою обмеження зловживання таким правом;

- закріплення права діяти відповідно до процедури «ex officio», передбаченої угодою TRIPS, що може бути досить ефективним заходом у боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності;

- створення єдиної платформи для всіх органів охорони ІВ в закритому вигляді;

- забезпечення подання електронної заяви до митного реєстру;;

- введення плати за реєстрацію об'єктів у митному реєстрі з метою підвищення відповідальності правовласників та боротьби з недобросовісною поведінкою;

- поширення співробітництва між митними органами та бізнес асоціаціями, торгово-промисловими палатами, громадськими організаціями з метою підвищення обізнаності працівників митних органів з питаннями інтелектуальної власності та методами виявлення товарів, які можуть містити об'єкти інтелектуальної власності;

- навчання та підвищення кваліфікації у сфері ІВ працівників митних органів [47].

Висновки до Розділу 3.

Після розгляду питання про повноваження митних органів зарубіжних країн в сфері охорони та захисту інтелектуальної власності було з'ясовано, що у державах-членах ЄС охорона прав інтелектуальної власності здійснюється на комплексній основі в рамках єдиного ринку інтелектуальної власності, де об'єктами охорони є патенти, товарні знаки, географічні вказівки (найменування товарів за географічним походженням), винаходи і розробки, промислові зразки, різні види сортів рослин, авторські та суміжні права. Зокрема, згідно з доповіддю Європейської комісії Європейському парламенту від 24.05.2018 р., з метою розвитку єдиного ринку інтелектуальної власності захист прав інтелектуальної власності в першу чергу спрямований на виявлення та запобігання несанкціонованому використанню інтелектуальної власності, що охороняється, та результатів роботи інноваційних виробників.

Слід зазначити, що законодавство ЄС щодо захисту прав інтелектуальної власності доповнюється національними законодавчими нормами держав-членів ЄС, в результаті чого деякі норми законодавства з питань інтелектуальної власності окремих держав-членів ЄС істотно розрізняються або мають свою національну специфіку. Як виняток у сфері захисту прав інтелектуальної власності в ЄС можна відзначити правове регулювання діяльності митних органів ЄС, де порядок роботи митних органів, форми і терміни виявлення контрафактної продукції в значній мірі уніфіковані.

Аналіз контролю за переміщенням товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, через митний кордон України та США дозволяє зробити висновок, що у випадку України питанню, пов'язаному із захистом прав інтелектуальної власності, слід приділяти особливу увагу при переміщенні контрафактних і піратських товарів через митний кордон. Адже це питання стоїть дуже гостро в нашій країні. Це пов'язано з недостатньою законодавчою

базою, недосконалою системою перевірки переміщуваних товарів, а в ряді випадків, і недостатньою інформованістю громадськості з цього питання. Україна тільки нещодавно почала приділяти належну увагу захисту прав інтелектуальної власності. Тому ця система розвивається і, так би мовити, знаходиться в пошуку оптимальної для нашої держави системи захисту прав інтелектуальної власності. У цих питаннях ми вчимося на досвіді інших країн.

Після розгляду питання про напрями вдосконалення механізмів захисту інтелектуальної власності митними органами було з'ясовано, що проведений аналіз існуючої організаційно-правової моделі взаємодії митних органів та інших суб'єктів сприяння охороні і захисту прав інтелектуальної власності показав, що існує ряд проблем, що перешкоджають ефективному і якісному функціонуванню системи охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Крім того, для вирішення завдань з захисту ПІВ пропонується розробити якісно іншу організаційно-правову модель взаємодії митних органів та інших суб'єктів сприяння охороні та захисту прав інтелектуальної власності. Суть цієї взаємодії полягає в постійних консультаціях з фахівцями та інспекторами сектору із захисту прав інтелектуальної власності та експортного контролю Департаменту організації митного контролю Державної фіскальної служби.

Неможливо не зазначити, що 30 червня 2020 року набули чинності два накази Мінфіну (№281 та № 282 від 09.06.2020 р.), спрямованих на вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності на митниці. Після вступу в силу Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України» прийняття цих наказів є наступним кроком у подальшій реалізації положень Регламенту ЄС, №1383/2003 від 22 липня 2003 р. щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності, та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права.

Практична реалізація цих документів дозволить, з одного боку, посилити боротьбу з контрафактними і піратськими товарами, а з іншого - прискорити переміщення оригінальних товарів через митний кордон України та їх безперешкодне митне оформлення прав інтелектуальної власності за аналогією з Регламентом ЄС № 608/2013, що дозволить митним органам виявляти і запобігати необґрунтоване затримання.

ВИСНОВКИ

Результатом дослідження теми «Правове регулювання захисту прав інтелектуальної власності митними органами» стали наступні висновки:

1) Досліджено правові засади захисту прав інтелектуальної власності. Встановлено, що на сьогоднішній день в Україні система правової охорони інтелектуальної власності знаходиться на стадії завершення свого становлення. Система охорони та охорони ІВ складається з двох елементів-правового та організаційного. Правова складова охоплює ряд нормативних правових актів - Конституція України, кодифіковані акти і закони, прямо і побічно регулюють сферу інтелектуальної власності. Організаційним компонентом системи є органи всіх гілок державної влади (судової, виконавчої та законодавчої), до повноважень яких входить регулювання сфери охорони та захисту прав інтелектуальної власності, і які фактично здійснюють цю охорону та охорону. Вона охоплює органи державної влади всіх рівнів управлінської ієрархії.

Зроблено висновок про те, що, на відміну від розвинених країн, які характеризуються високим рівнем захисту прав інтелектуальної власності, законодавство України недостатньо забезпечує захист прав авторів і винахідників. Українське законодавство досі не містить чітко визначених термінів розгляду заявок на видачу патентів на винаходи і перевантажує процедуру отримання патентів формальностями, що гальмує розвиток інноваційної діяльності. В Україні відсутній досвід судового розгляду справ про порушення патентних прав. Для порівняння, законодавство США чітко формулює обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді позову, способи вимірювання грошової компенсації і т.д., в той час як українське законодавство містить тільки єдині (загальні для цивільного права) процесуальні положення. Очевидно, що такі положення не можуть ефективно застосовуватися у випадках порушення патентів на винаходи, оскільки вони не враховують специфіку прав

інтелектуальної власності. Отже, патентне законодавство України має бути розширене і доповнене з метою усунення вищевказаних недоліків і прогалин.

2) Розглянувши питання про принципи захисту прав інтелектуальної власності митними органами, можна зробити висновки, що національне законодавство юридично не визначає принципи охорони і захисту прав інтелектуальної власності, але вони можуть і повинні бути сформульовані виходячи зі змісту різних джерел права в галузі інтелектуальної власності. Найбільш ємними в цьому сенсі є міжнародні джерела права, які визначають окремі принципи охорони і захисту прав інтелектуальної власності і розкривають їх зміст.

Виходячи з їх змісту, пропонується сформулювати наступні принципи охорони та захисту прав інтелектуальної власності:

- принцип пріоритету прав та інтересів суб'єктів переміщення об'єктів інтелектуальної власності через митний кордон над правами та інтересами держави, що впливає зі змісту пункту 4 статті 3 Митного кодексу України;

- принцип централізованого контролю за дотриманням прав суб'єктів інтелектуальної власності, сутність якого проявляється у створенні та використанні митного реєстру;

- принцип ініціативності правовласника, який полягає в тому, що переважна кількість заходів щодо захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України здійснюється на його прохання.

Доцільним вважається дані принципи закріпити у Розділі XX Митного кодексу України, у якому йдеться про захист ПІВ митними органами.

3) Надано характеристику заходів, застосовуваних митними органами з метою сприяння захисту прав інтелектуальної власності. З'ясовано, що заходи, що вживаються митними органами для сприяння захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України, визначаються

главою 57 Митного кодексу України та Наказом Міністерства фінансів України № 281 від 09.06.2020 р., зареєстр. у Міністерстві юстиції України від 22 червня 2020 р. № 549/34832.

Щодо товарів, підозрюваних у порушенні прав інтелектуальної власності, застосовуються такі заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності:

а) призупинення митного оформлення товарів на підставі відомостей з митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до Закону;

б) призупинення митного оформлення товарів з ініціативи митного органу;

в) знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою в порушенні прав інтелектуальної власності;

г) зупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових відправленнях та експрес-відправленнях;

д) зміна маркування на товарах та їх упаковці.

Митні органи застосовують заходи сприяння до товарів, підозрюваних у порушенні Митного кодексу, на стадії здійснення митного оформлення, на якій були виявлені та зафіксовані ознаки порушення.

Система сприяння захисту прав інтелектуальної власності митними органами є досить демократичною. Зокрема, якщо правовласник вважає за необхідне використовувати законні можливості для захисту своєї інтелектуальної власності, митні органи можуть цьому сприяти, якщо ж правовласник не бажає робити певні дії щодо захисту своїх прав, держава і, зокрема, митні органи звільняються від здійснення заходів щодо захисту прав ІВ.

4) З'ясовано питання взаємодії митних органів з іншими органами державної влади у сфері захисту права інтелектуальної власності. Зроблено висновок про те, що при здійсненні контролю за переміщенням товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, через митний кордон України митні органи взаємодіють з іншими державними органами, уповноваженими на захист прав інтелектуальної власності. Митний кодекс України декларує наявність такої взаємодії і вказує, що її порядок визначається законодавством України.

Правові відносини між митними органами та органами державної влади (без участі парламенту та уряду) характеризуються диспозитивним методом правового регулювання. Це правовідносини вільного волевиявлення та рівності сторін – митні органи вступають у правовідносини з державними органами свого рівня. Якщо необхідно звернутися до вищестоящего органу з вищеназваного переліку державних органів, то митниця, наприклад, повинна звернутися за необхідністю такого звернення до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної податкової та митної політики. Той, у свою чергу, вже вступає у відповідні правовідносини з суб'єктом рівного статусу.

Внутрішньовідомчі відносини формуються в рамках організаційної структури митних органів і в основному виконують функції забезпечення інформаційних потоків, безпосередньо сприяючи захисту прав інтелектуальної власності, частково виконують управлінські функції, зокрема, контрольні та ін. Зовнішні зв'язки забезпечують формування державної митної політики щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, реалізацію стратегічного бачення в цій сфері, виконуючи проміжну функцію по відношенню до внутрішніх відносин в організаційно-правовому механізмі сприяння захисту прав інтелектуальної власності.

У той же час, неможливо не відзначити, що організаційно-правова модель взаємодії митних органів та органів державної влади характеризується низкою

проблем. Зокрема, практика діяльності митних органів свідчить про наявність такого проблемного питання, як відсутність прямої взаємодії посадових осіб відповідних митних підрозділів з Державною службою інтелектуальної власності.

5) Проаналізовано повноваження митних органів зарубіжних країн в сфері охорони та захисту інтелектуальної власності. Після розгляду питання про повноваження митних органів зарубіжних країн в сфері охорони та захисту інтелектуальної власності було з'ясовано, що у державах-членах ЄС охорона прав інтелектуальної власності здійснюється на комплексній основі в рамках єдиного ринку інтелектуальної власності, де об'єктами охорони є патенти, товарні знаки, географічні вказівки (найменування товарів за географічним походженням), винаходи і розробки, промислові зразки, різні види сортів рослин, авторські та суміжні права. Зокрема, згідно з доповіддю Європейської комісії Європейському парламенту від 24.05.2018 р., з метою розвитку єдиного ринку інтелектуальної власності захист прав інтелектуальної власності в першу чергу спрямований на виявлення та запобігання несанкціонованому використанню інтелектуальної власності, що охороняється, та результатів роботи інноваційних виробників.

Слід зазначити, що законодавство ЄС щодо захисту прав інтелектуальної власності доповнюється національними законодавчими нормами держав-членів ЄС, в результаті чого деякі норми законодавства з питань інтелектуальної власності окремих держав-членів ЄС істотно розрізняються або мають свою національну специфіку. Як виняток у сфері захисту прав інтелектуальної власності в ЄС можна відзначити правове регулювання діяльності митних органів ЄС, де порядок роботи митних органів, форми і терміни виявлення контрафактної продукції в значній мірі уніфіковані.

Аналіз контролю за переміщенням товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, через митний кордон України та США дозволяє

зробити висновок, що у випадку України питанню, пов'язаному із захистом прав інтелектуальної власності, слід приділяти особливу увагу при переміщенні контрафактних і піратських товарів через митний кордон. Адже це питання стоїть дуже гостро в нашій країні. Це пов'язано з недостатньою законодавчою базою, недосконалою системою перевірки переміщуваних товарів, а в ряді випадків, і недостатньою інформованістю громадськості з цього питання. Україна тільки нещодавно почала приділяти належну увагу захисту прав інтелектуальної власності. Тому ця система розвивається і, так би мовити, знаходиться в пошуку оптимальної для нашої держави системи захисту прав інтелектуальної власності. У цих питаннях ми вчимося на досвіді інших країн.

б) Визначено напрями вдосконалення механізмів захисту інтелектуальної власності митними органами. Проведений аналіз існуючої організаційно-правової моделі взаємодії митних органів та інших суб'єктів сприяння охороні і захисту прав інтелектуальної власності показав, що існує ряд проблем, що перешкоджають ефективному і якісному функціонуванню системи охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Крім того, для вирішення завдань з захисту ПІВ пропонується розробити якісно іншу організаційно-правову модель взаємодії митних органів та інших суб'єктів сприяння охороні та захисту прав інтелектуальної власності. Суть цієї взаємодії полягає в постійних консультаціях з фахівцями та інспекторами сектору із захисту прав інтелектуальної власності та експортного контролю Департаменту організації митного контролю Державної фіскальної служби.

Неможливо не зазначити, що 30 червня 2020 року набули чинності два накази Мінфіну (№281 та № 282 від 09.06.2020 р.), спрямованих на вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності на митниці. Після вступу в силу Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України» прийняття цих наказів є наступним кроком у подальшій реалізації

положень Регламенту ЄС, №1383/2003 від 22 липня 2003 р. щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності, та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права.

Практична реалізація цих документів дозволить, з одного боку, посилити боротьбу з контрафактними і піратськими товарами, а з іншого - прискорити переміщення оригінальних товарів через митний кордон України та їх безперешкодне митне оформлення прав інтелектуальної власності за аналогією з Регламентом ЄС № 608/2013, що дозволить митним органам виявляти і запобігати необґрунтоване затримання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України: словник термінів / за заг. ред. Т.О. Коломoeць, В.К. Колпакова: Держ. вищ. навч. закл. «Запоріз. нац. ун-т». К.: ІН ЮРЕ, 2014. 520 с.
2. Андрощук Г. Захист комерційної таємниці в США: економічний вплив і практика правозастосування. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 1. С. 47-53
3. Бакаева О. Ю. Таможенное право России : ученик / отв. ред. Н. И. Химичева. М. : Юристъ, 2003. 427 с.
4. Барміна А. Боротьба з контрафактом: фахівці з США діляться досвідом з українськими колегами. *Аптека*. 2011. №793 (22). [Електронний ресурс] - URL : <http://www.apteka.ua/article/83498>.
5. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія. Дніпропетровськ : АМСУ, 2009. 543 с.
6. Білак Н.І. Особливості переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності. *Митна справа*. 2011. № 3. С. 59 – 163.
7. Біленець Д.А. Характеристика зони митного контролю та мета створення. *Митна справа*. 2013. № 1. С. 123–124.
8. Біленець Д.А. Міжнародне митне співробітництво: територіальні аспекти. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»* : зб. наук. праць. 2013. Вип. № 1. С. 71–83.
9. Бошицький Ю. Інтелектуальна власність в сучасній Україні – актуальні питання модернізації та правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2013. №1. С. 213-217.

10. Вербицька Н. Випробовування України інтелектуальною власністю: політична та комерційна складова. *Громадська думка про правотворення: Бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу правової електронної інформації* : Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі». 2012. №5/10. С. 25-26.
11. Винничук Ю. Україну знову призначили піратом *Економічна правда*. 30 травня 2013 р. [Електронний ресурс] - URL : <http://www.epravda.com.ua/rus/publications/2013/05/30/viewprint>
12. Гавловська Н.І. Вплив митних органів на економічну безпеку держави. *Митна безпека*. 2011. № 1-2. С. 18-24
13. Горнісевич А. Територія України як простір вичерпання національних прав на знаки для товарів і послуг. *Інтелектуальна власність*. 2016. № 11. С.49-56
14. Горнісевич А. Щодо розробленого Мінекономрозвитку проекту Плану заходів з реалізації Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. *Інтелектуальна власність*. 2016. № 7. С. 31-38
15. Гребельник О. П. Митна справа: підруч. 3-тє вид., переробл. і допов. К.: ЦУЛ, 2010. 342 с.
16. Гуцаленко Л. В., Марчук У.О., Фабіянська В.Ю. Митний пост-аудит: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2018. 388 с.
17. Гуцаленко Л.В. Митний контроль України в системі міжнародних митних організацій. *Актуальні проблеми зовнішньоекономічної діяльності та митної справи в умовах глобалізації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ: Академія митної служби України. 2010. С.421-423

18. Гуцаленко У.О. Проблеми митного контролю в Україні. *Актуальні проблеми зовнішньоекономічної діяльності та митної справи в умовах глобалізації*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ : Академія митної служби України. 2010. С.425-427.
19. Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. К.: К.І.С. 2007. 448 с.
20. Дьомін О. М. Захист прав інтелектуальної власності, який здійснюють митні органи України. *Митна справа*. 2003. № 1. С. 5–8.
21. Запобігання митним правопорушенням: охорона і захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні України: монографія; за заг. ред. Пашка П.В. Ірпінь–Хмельницький: ФОП Стрихар А. М. 2017. 323 с.
22. Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування : рекомендації парламентських слухань схвалені Верховною Радою України 27 червня 2007 р. № 1243-V. [Електронний ресурс] - URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show /1243-v>.
23. Захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні: навч. посіб. / Г.О. Швець, П.В. Солошенко, С.А. Петренко. – Маріуполь: ПДТУ, 2012. – 215 с.
24. Захист прав на об'єкти права інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – URL: http://sedufin.blogspot.com/2011/10/ blog-post_09.html
25. Заяц В. В. Митний контроль товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності. *Митна безпека*. 2018. Випуск 2. С. 66-74
26. Зименко А. В. Митне право: аспекти провадження у справах про порушення митних правил : [навч. посіб.] Х.: Право, 2010. С. 28-64.
27. Інноваційна політика : підручник для студ. вищ. навч. закл. / Л.І. Федулова, А.А. Мазаракі, Г.О. Андрощук. Київ. 2012. 604 с.

28. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / І. О. Мікульонок. 3-тє вид., переробл. і допов. К.: НУТУ «КПІ», 2012. 238 с.
29. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
30. Колосов О. Про внесення промислових зразків до митного реєстру об'єктів права ІВ. *Інтелектуальна власність*. 2014. № 4. С. 58-64
31. Кмецінська У.В. Захист прав інтелектуальної власності за митним законодавством України. *Митна безпека*. 2014. № 2. С. 89-94
32. Колесніченко В. В. Напрямки вдосконалення правового регулювання заходів і процедур адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності. *Митна справа*. 2012. № 5 (84). С.73-77.
33. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР]. [Електронний ресурс] - URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA>
34. Кормич Б.А., Біленець Д.А. Режим зони митного контролю: адміністративно-правові основи: монографія. Чернівці: Технодрук, 2017. 180 с.
35. Кормич Б.А. Державно-правовий механізм митної політики: монографія. О.: Астропринт, 2000. 180 с.
36. Коросташова І.М. Організаційно-правові засади контролю в митній службі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.07.К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2006. 24 с.
37. Мазур А.В. Організаційно-правові основи митного контролю в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.07. Х.: Націон. юрид. академія ім. Ярослава Мудрого, 2004. 22 с.
38. Медвідь Ю. О. Організація діяльності митних органів ЄС у сфері захисту прав інтелектуальної власності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 5, Т. 1 (216) С. 159–164.
39. Международные таможенные отношения : учеб. пособие / А. Д. Ершов. СПб.: Знание, 2000. 207 с.

40. Міщенко І.В. Митний статус товарів як елемент митного режиму. *Митна справа*. 2014. № 5. с. 37-42
41. Минков А. М. Международная охрана интеллектуальной собственности. СПб.: Питер, 2001. 720 с.
42. Митні режими в Україні : навч. посіб. / Додін Є.В, Кравченко П.А., Міщенко І.В. Львів. ТОВ Ліга-прес, 2012. 132 с.
43. Митний кодекс від 13 березня 2012 року № 4495-VI. [Електронний ресурс] – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
44. Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти): матеріали V міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2012. Т. 1. 354 с.
45. Митне право України : навч. посіб. / [Ю.М. Дьомін, С.Ю. Дьоміна, Н.М. Железняк та ін.] / за заг. ред О.Х. Юлдашева. К.: Центр учбової літератури, 2009. 232 с.
46. Настюк В.Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид.наук: спец. 12.00.07. Х.: Націон. Юрид. академія ім. Ярослава Мудрого, 2005. 18 с.
47. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. - URL: http://sips.gov.ua/i_upload/file/ip-strategy28082014-1.doc.
48. Обущак О. О. Адміністративне регулювання у сфері охорони прав на об'єкти прав інтелектуальної власності. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: Збірник наукових праць*. 2009. № 36. С.75–86.

49. Орлюк О. Роль правової науки у процесі реформування сфери інтелектуальної власності в Україні : досягнення, завдання, місія. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 3 (89). С.114-119
50. Паризька Конвенція про охорону промислової власності, принята 20 березня 1883 р., ратифікована Верховною Радою України 25 грудня 1991 р. – Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show /995>.
51. Паризький Акт Бернської Конвенції про охорону літературних та художніх творів від 24 липня 1971 р., змінений 02 жовтня 1979 р.; ратифікований Верхов. Радою України 31 травня 1995 р. [Електронний ресурс] – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051
52. Пашко П. В., Ємець А. В. Щодо деяких підходів до здійснення аналізу стану із запровадженням нововведень у митній справі з позиції забезпечення митної безпеки держави. *Митна безпека* : науковий журнал. 2018. Випуск 2. с. 145-158
53. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : монографія. Дніпропетровськ : АМСУ, 2008. 141 с.
54. План заходів з реформування та розвитку системи органів, що реалізують митну політику, затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 р. № 569-р. Електронний ресурс] – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/569>
55. Повноваження митних органів зарубіжних країн в сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності / Л. Р. Прус, В. О. Хома, Е. С. Молдован, О. О. Пунда Електронний ресурс] – URL: http://ndi-fp.nusta.edu.ua/files/doc/2017_Monograph_IntellectualProperty.pdf
56. Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 р. № 648. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ z1034-12>

57. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 432 «Про затвердження переліку підстав для призупинення митного оформлення товарів, щодо яких правовласником не подано заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності, за ініціативою митного органу» [Електронний ресурс] – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/432-2012-%D0%BF>.
58. Право інтелектуальної власності: навч. посібник. / за ред. д.е.н., проф. І. І. Дахна. / І. І. Дахно, В. М. Алієва-Барановська. К.: Центр учбової літератури. 2015. 560 с.
59. Право інтелектуальної власності: підручник/ Харитонов О.І., Харитонов Є.О., Ківалова Т. С., Дмитришин В. С., Кулініч О. О., Романадзе Л.Д. та ін. / за заг. ред. О. І. Харитонові. К.: Юрінком Інтер, 2015. 544 с.
60. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: моногр. Д.: Акад. мит. служби України, 2006. С. 33–66.
61. Приймаченко Д. В. Реалізація концепції м'якого права у процесі адаптації митного законодавства України до законодавства ЄС. *Митна безпека* : науковий журнал, 2018. Випуск 2. с. 158-168
62. Про охорону прав на зазначення походження товарів : Закон України від 16 червня 1999 р. № 752-XIV. [Електронний ресурс]: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/752-14>.
63. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3689-XII. [Електронний ресурс]: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
64. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII. [Електронний ресурс]: URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>.
65. Прус Л. Р. Захист прав інтелектуальної власності як фактор конкурентоспроможності та безпеки України *Безпекознавство: теорія та*

- практика.* – 2014. [Електронний ресурс] URL: http://thesis.at.ua/publ/2014_r_bezpekoznavstveteorija_ta_praktika_15_03_15_04/prus_1_r_zakhist_prav/10-1-310
66. Пунда О. О. Митне забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності: досвід Європейського Союзу. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету.* 2014. №9-2. Т. 1. С. 111-114.
67. Регламент Ради ЄС щодо митних заходів стосовно товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності та заходів, що мають вживатися стосовно товарів, які порушують такі права від 22 липня 2003 р. № 1383/2003 [Електронний ресурс] URL: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp_id
68. Резнік І.М. Правове регулювання переміщення товарів через митний кордон України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Х.: Національний юридичний ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. 26 с.
69. Резнік І.М. Технологія митного контролю як форма реалізації принципу його уніфікації. *Митна справа.* 2012. № 6. С. 93.
70. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 р. № 569 «Деякі питання реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну митну політику» [Електронний ресурс] URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/569>.
71. Солоненко О. М. Функціональний аспект принципів права у правозастосовній діяльності. *Юридичний часопис НАВС.* 2011. №1. С. 128-136
72. Стрижак І. В. Проблеми сприяння захисту прав інтелектуальної власності митними органами України. *Митна справа.* 2013. № 3 (87). С. 54 - 59.
73. Ткачик Ф.П. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні. *Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал.* – 2013. С. 39-45
74. Тропіна О. М. Організаційно-правові засади здійснення митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності при переміщенні

- товарів через митний кордон України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. НАДПС України. Ірпінь, 2003. 20 с.
75. Федотова І.О. Митні правовідносини: поняття, склад, класифікація [Електронний ресурс]. – URL: <http://pravoznaves.com.ua/period/article/1802/%D4>
76. Хома В.О., Кошонько О. В. Шляхи вдосконалення організаційно-правового механізму протидії порушенням митних правил щодо об'єктів права інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. 2018. № 5, частина 2. с. 147-153
77. Хома В. О. Система принципів охорони та захисту прав інтелектуальної власності. *Митна безпека*. 2014. № 2. С. 58-65.
78. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. [Електронний ресурс] – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
79. Черняк Т. Н. Охрана интеллектуальной собственности в Украине в условиях ВТО [Електронний ресурс] – URL: http://accl.ru/publikacii/ohrana_intellektualnoy_sobstvennosti_v_ukraine_vusloviyah
80. Швець Г. О. До питання захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні України [Електронний ресурс] – URL: <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/725/11.pdf?sequence1>
81. Швець Г. О. К питанню щодо контролю за переміщенням через митний кордон України та США товарів, які містять об'єкти інтелектуальної власності. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. Випуск 1 (10), Том 2. с. 126-130
82. Швець Г. О., Левінчук О. О. Напрямки вдосконалення митного контролю при переміщенні через митний кордон товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2012. Випуск 2, Том 1. с. 125-130